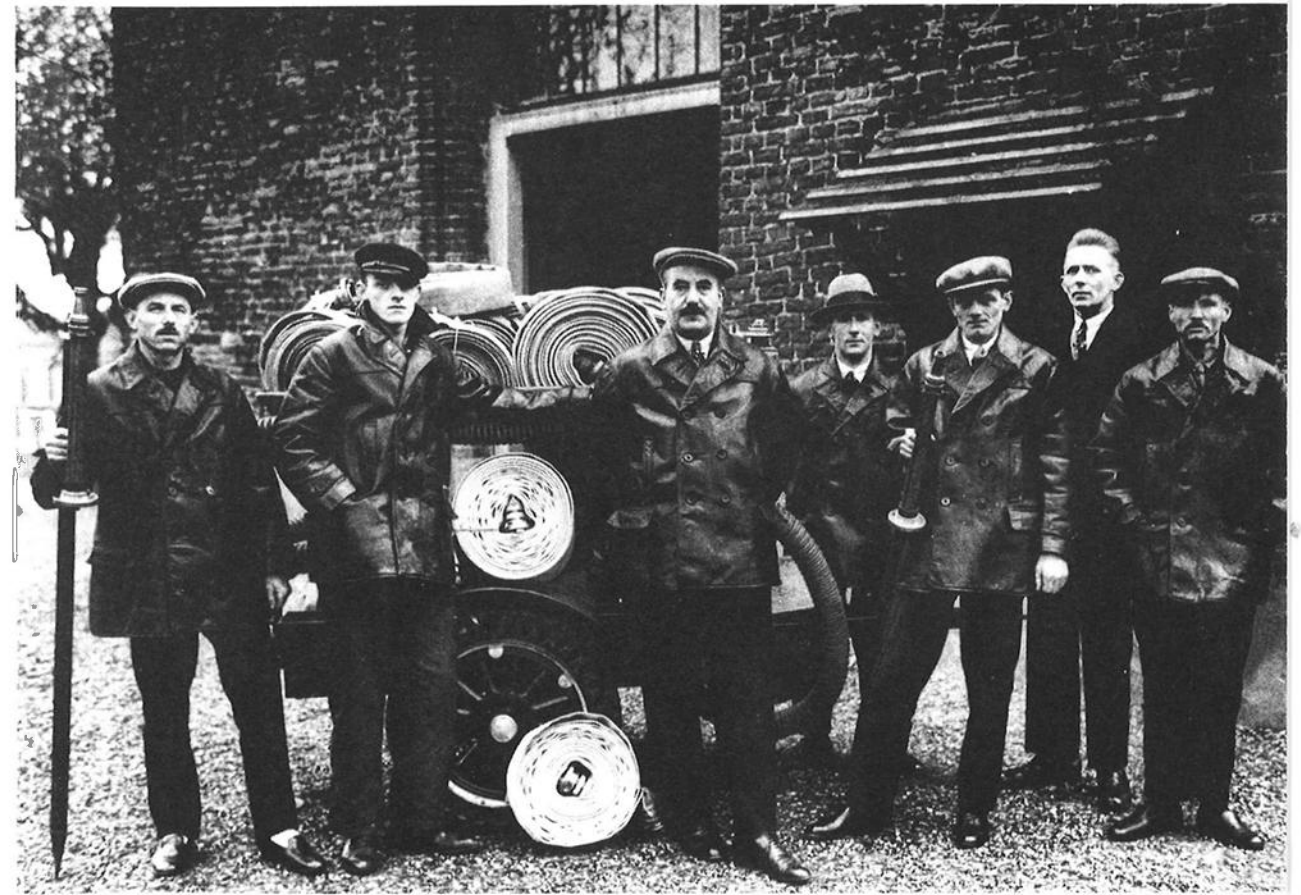

Oudheidkundige Kring Voorst

Kroniek

OUDHEIDKUNDIGE KRING VOORST

opgericht 18 december 1975

Werkruimte:

Duistervoordseweg 104, 7391 CH Twello

Geopend: dinsdag/woensdag van 09.00 tot 16.00 en voorts op afspraak. Tel.: 0571 - 27 70 90

E-mailadres: info@okvvoorst.nl - Website: www.okvvoorst.nl

Betalingen uitsluitend via Rabo-rekeningnr.: 36.28.09.267

Ereleden:

Mr. J.H. Hermsen, H.J. ten Hove †, J. Lubberts

L. Sevenster † en Mevr. J.A.M. Schutte-Geurtsen

Dagelijks bestuur:

Bert van de Zedde, voorzitter	Kon. Wilhelminaweg 15	7391 ER	Twello	0571 - 27 29 43
Secretaris, vacature				
Wim Wassink, penningmeester	Parkelerweg 25	7391 EV	Twello	0571 - 27 26 80
Ruud Egberts	Burg. v.d.Feltzweg 29	7391 HL	Twello	0571 - 27 44 49
Jan Groenenberg	Hietweideweg 30	7391 XX	Twello	0571 - 27 60 37

Werkgroepen/Contactpersonen:

Kantoorcoördinator: Truus de Haan-Diks	Kneuterstraat 22	7384 CN	Wilp
Bibliotheek: Gerard Vrieling	G. v. Prinstererstraat 23	7391 KS	Twello
Gemeente-Archief: Annemarie Geerts	Gem.huis - Postbus 9000	7390 HA	Twello
Studiezaal open maandags 9.00-17.00 E-mail: gemeentearchief@voorst.nl			

Lidmaatschap

De jaarcontributie bedraagt thans € 15,- per persoon.

Voor gehuwden en partners woonachtig op hetzelfde postadres geldt € 18,50.

Voor wijzigingen van adres en/of lidmaatschap via www.okvvoorst.nl

Overige vragen: Tel. 0571 - 27 70 90 of postbus 170, 7390 AD Twello

Kroniek

De Kroniek beoogt een breed-georiënteerd informatiemedium van de Oudheidkundige Kring Voorst te zijn - een blad dat, van en voor de leden, kosteloos verschijnt in de maanden maart, juni, september en december. Bij het VVV en boekhandel Oonk is het blad ook los verkrijgbaar voor € 4,-. Geheel of gedeeltelijke overname van artikelen is niet toegestaan zonder schriftelijke goedkeuring van de redactie en betreffende auteurs.

Mailadres alléén voor kopij: kroniek@okvvoorst.nl

Druk: Drukkerij Bussloo, Bussloo

Oplage: 650

Omslag: Vrijwillige brandweer Terwolde 1933

ISSN 1384-8682

- DE KRONIEK DIT KWARTAAL:

Inhoud

• Van de bestuurstafel	2
• Van onze zusterverenigingen	4
• Met de pen door Voorst	6
• Brandweer	7
• Stamboom	14
• De Oude Tol te Nijbroek	16
• Nog meer petroleumstel herinneringen uit de petroleumsteltijd	23
• De familie Gansevles aan de Ganzevlesweg in Teuge	24
• Verslag van de wandeling langs de Appense Dijk	25
• Rampspoed over Hamaland	27
• Lancaster 'Memorial flight' boven begraafplaats Terwolde	34
• Stimuleringsfonds van de Rabobank	35

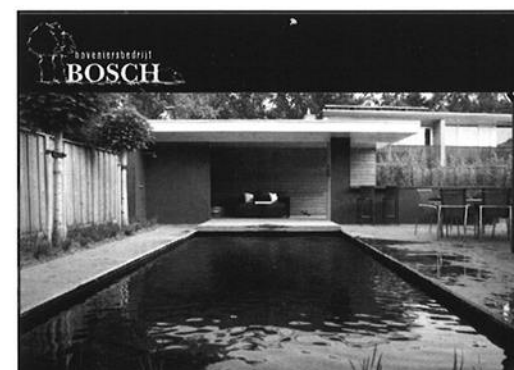
Aan deze Kroniek werkten mee:

B. ten Bosch - J. Egbers - H. v.d. Goot-v.Eck - W. Gorter - J. Groenenberg - G. Groenewold
J. Lubberts - W. Tempelman - G. Vrieling - A. Vlietstra - W. Wassink - G. Wiegers - B. v.d. Zedde

Foto's OKV archief tenzij anders vermeld

Uiterste datum inleveren kopij nummer 3/2011: 1 augustus.

via kroniek@okvvoorst.nl

Hoveniersbedrijf Bosch

Koppelstraat 42, 7391 AK Twello

T: 0571-270473

F: 0571-270022

W: www.detuinenvanbosch.nl

E: info@detuinenvanbosch.nl

ER GROEIT IETS MOOIS UIT ONZE HANDEN

VORDERMAN TUINMEUBELEN 3000 M2 TUINMEUBELSHOW

VORDERMAN TUINMEUBELEN

Wijkseweg 7, 7396 BC Terwolde
(naast de molen) [T] 0571-292121
www.vordermantuinmeubelen.nl

Van de bestuurstafel

Bert van de Zedde

Het is definitief, wij gaan verhuizen naar Dorpsstraat 11 in Twello.

In de afgelopen maanden is in stilte gewerkt aan een mogelijk verhuizing naar Hof ten Dale. Het bestuur heeft eind vorig jaar besloten zich te richten op samenwerking met andere stichtingen of verenigingen voor de komende jaren. Na als besturen bij elkaar te hebben gezeten besluiten wij met Kunstkring Voorst een route te onderzoeken van samenwoning aan de Dorpsstraat in Twello, Hof ten Dale.

Een monumentaal pand dat nu nog voor het grootste deel in gebruik is bij de Kunstkring. De subsidieregelingen zijn vorig jaar door de gemeente Voorst onder druk gekomen door het besluit sterk te willen bezuinigen op deze regeling. Alle verenigingen en stichtingen die de afgelopen jaren een vorm van subsidie ontvingen zijn gekort met ingang van 2012. Ook wij als OKV moeten 25% inleveren en dat maakt het minder gemakkelijk om eerdere uitspraken over mogelijke accommodaties vast te houden. In de toekomst sluiten wij niets uit, maar voor de komende 5 jaar is de oplossing gevonden in Hof ten Dale. De gesprekken met de eigenaar Goed Wonen waren stevig, maar zijn van beide kanten fair gespeeld. Met een commerciële bril op kwam Goed Wonen naar de gesprekken en wij zijn uiteindelijk van tafel gegaan met een maatschappelijke huurprijs, die aansluit bij onze mogelijkheden. Wij zijn onderhuurder van de Kunstkring Voorst, maar hebben de nieuwe huurovereenkomst met Goed Wonen ondertekend als een van de gebruikers van het gebouw. De huursom staat vast tot en met juni 2014 en daarna zal de huurindex gaan werken. De energiekosten zijn minder gemakkelijk in de hand te houden met enkelglas, maar ook daar voor is een verdeelsleutel afgesproken met de Kunstkring Voorst. Eerst gaan wij vanuit ons wensenpakket de ruimte bij de Hof ten Dale indelen, schilderen, van nieuwe vloerbedekking voorzien en daarna inrichten. Naar verwachting zijn wij na de zomer actief op dit adres. Wel blijven rondom de opslag van gebruiksvoorwerpen en andere zaken zorgen bestaan. Waar laten we alles en wat nemen wij mee? De nu gebruikte opslagplaatsen zijn een onderdeel van de oude kantoren Van der Belt Bouw of liggen in de directe omgeving en worden afgebroken. In de afgelopen maanden is de nieuwe site van de OKV opgestart en zien wij de eerste positieve resultaten. Ook zal er dit jaar een webwinkel komen waar u rechtstreeks de boeken en andere zaken kunt bestellen en betalen. Ook het aantal leden neemt weer toe na herijking van ons bestand in het afgelopen jaar. Het eerste kwartaal is financieel beter verlopen dan eerder werd getaxeerd. Het later in gaan van de huur Hof ten Dale dan gedacht geeft dit jaar enige ruimte. Maar inkomsten en uitgaven zijn nog steeds niet in evenwicht. De ledenvergadering is goed verlopen en daarin is aangegeven dat wij de grootste kostenposten verder moeten verminderen door middel van extra inkomsten. Wij willen graag de kwaliteit van bijvoorbeeld De Kroniek behouden. De gehouden lezing van Dirk Otten op 21 april en de wandeltocht van 9 april langs de Appensedijk waren verrassende reizen in de tijd. Wij zijn 21 april genomineerd

door de Rabobank gemeente Voorst voor een bijdrage uit het Stimuleringsfonds. Graag willen wij de gelden gebruiken voor betere beveiliging van onze(foto)materiaal, maar ook het inrichten van een studiecentrum hoort daarbij.

Onze nieuwe leden:

Dhr. en mevr. M.J. van den Beld, Twello
Dhr. F.G.J. Falk, Twello
Dhr. J. Flierman, Alphen aan den Rijn
Mevr. A. Gotink, Nijeholtpade
Dhr. IR L.A. Hissink, Amsterdam

Wij roepen alle inwoners van de gemeente Voorst op die lid zijn van de Rabobank te stemmen op de OKV. Hoe meer stemmen op de OKV (zie daar voor pagina 35), hoe groter de kans van ontvangst gevraagde gelden.

Dhr. Drs W.J. Moleman, Terwolde
Dhr. G.W. Rutgers, Twello
Dhr. M.H. Valk, Twello
Mevr. G.H. Wissink-Veen, Twello
Dhr.en mevr. E.N.R. van de Zedde, Maarssen
Dhr.en mevr. H.J. van de Zedde, Arnhem

Agenda

22 september: lezing door F. van Hemmen over bandijken.
In het Dorpshuis van Wilp. Aanvang 20.00 uur.

"Antiquariaten" te koop bij de OKV:

• "Dienen an de diek" door Bertus van den Bremen (1985)	€ 7,50
• "Krek wa'j zek" (spreekwoorden, rijmpjes en uitdrukkingen uit 't O-Vel. Dialect 1989)	€ 7,50
• "Uit de historie van Voorst" door Prof. W. Jappe Alberts (1972)	€ 7,50
• "Cvv Avanti-meer dan voetbal" Jubileumuitgave 40 jr. Avantie (17 nov. 1960)	€ 7,50
• "K.D.S. Twello en omstreken" 75 jaar-1998 - €7,50	
• "Na vijftig jaren" Uitgegeven ter herinnering aan het Gouden Jubileum der Chr. Jon. Vereeniging "De Heer is onzer banier" te Twello (1925)	€ 5,-
• "Ons Zilveren Zwart- Wit 1926 - 1951" (kopie)	€ 5,-
• "Zestig jaar Zwart- Wit 1926 - 1986"	€ 7,50
• "60 jaar sport in Twello, V en K" (1985)	€ 5,-
• "V en K : 75 jaar sporthistorie in Twello" (gebonden) (2000)	€ 10,-
• "Grepn uit de geschiedenis van Voorst en Klarenbeek" (gestencilde uitgave) (1900)	€ 7,50
• "Advendo - Wilp -1933 -1993"	€ 5,-
• "Geïllustreerde Gids voor de omstreken van Voorst" (uitgave 1927) zie afb. onder	€ 7,50
• "Cultuurhistorie in de gemeente Voorst" (arch, hist-geogr. en hist.-bouwk inventarisatie en waardering) (uitg. april 1999)	€ 7,50

Van onze zusterverenigingen

Gerard Vrieling.

• **“Heerde historisch”**: (nr.138/mrt.2011): Hierin beschrijving van enkele panden en vroegere bewoners van Veessen a.d. IJsseldijk/Kerkstraat en Veesser Enkweg. Verder een artikel van de bekende D.Otten over de oudste adressen in het ambt Heerde. Ook het vervolgverhaal over de beurtschippers Gebr. De Jong.

- **Vittepraetje** (v.d. oudheidk. Ver. Herderwich) (15 jrg. nr.1): Hierin het 6^e artikel over de herinneringen van oud-kolonel en commandant van het 6^e Reg.Inf. C.A.Th.Vogel (1805-1893). Het zijn citaten uit de handgeschreven herinneringen, die betrekking hebben op Harderwijk. Hij verhaalt over zijn detacheringen o.a. in Zwolle, Deventer en Oldenzaal en van zijn vertrek naar de Zuidelijke Nederlanden i.v.m. de Tiendaagse Veldtocht in 1831.

- **Ampt Epe** (nr 180/febr. 2011): Verslag van een goede NSB-burgemeester aan het eind van de oorlog van de gemeente Epe. Uit het verslag blijkt, dat de burgemeester, dhr. Cassa, veel ten goede voor de gemeente en haar inwoners heeft gedaan. Een aardig voorbeeld: hij liet op een gegeven ogenblik bij het bekend worden van een razzia de brandweerwagen door de gemeente rijden, zodat iedereen wist wat er gaande was. Het gevolg was dat de Duitsers bot vingen bij hun razzia.

- **Volkscultuur Magazine**: (jrg. 6/nr. 1): Dit nummer is geheel gewijd aan streektaal. Dat is gedaan n.a.v. de tweejaarlijkse dialectendag van de Stichting Ned. Dialecten in 2011. In dit nummer brengt men de lezer op de hoogte van de actuele ontwikkelingen betreffende de dialecten in Neder-

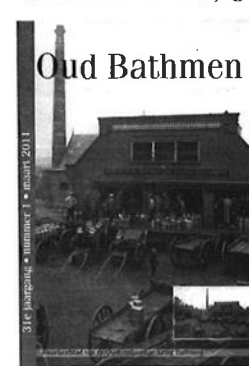
land en Vlaanderen. Langzaam dringt het besef door dat streektaal te beschouwen is. De UNESCO Conventie biedt nieuwe kansen voor de Nederlandse (c.q. Vlaamse) dialecten

- **de Mothoek**: (jrg. 27/ nr.1): Dhr. Gerrit Zwaan doet verslag over de houtsnijkunstenaar Gert van Middendorp, die vanuit Nunspeet landelijke bekendheid heeft gekregen vanwege zijn prachtig houtsnijwerk. Nunspeet wordt algemeen aangeduid als “schildersdorp”, maar Gert Middendorp heeft in deze plaats met zijn Atelier Tolé een bijzondere plaats ingenomen tussen schilders, etsers, ekenaars en andere kunstenaars. Van Middendorps’ werk kenmerkt zich door nauwe verbondenheid met de natuur en door zijn geloofs- en levensovertuiging. Verder een artikel over vleeskeuring in de 19e eeuw door T. Goossens. Hierin wordt verteld hoe er in 1861 met de verkoop van vlees gesjoemeld werd. De veearts trof bij een slager gezouten vlees aan, dat bij verdere controle bedorven bleek te zijn. Het blijkt dat er vele malen bedorven vlees in die tijd in de verkoop kwam met alle gevolgen vandien!

- **Ambt en Heerlijkheid (Oudh.kundige Kring Rheden-Rozendaal)**: jrg. 57/nr.170 Een aardig artikel over de Posbank. Er zijn er drie!

Ten eerste de eigenlijke Pos-bank: het monument ter ere van G.A. Pos (2^e voorz. en hoofdconsul v.d. ANWB omstreeks 1921). Ten tweede het restaurant/paviljoen De Posbank en ten derde het hele natuurgebied van het Nat. Park Veluwezoom wordt ook aangeduid met Posbank.

- **Oud Bathmen**: jrg.31 nr.1

In Bathmen is een fietsmuseum ingericht bij het huis van de fam. Van Zee aan de Bettinkdijk te Loo. De collectie toont vrijwel alles wat met fietsen en bromfietsen te maken heeft. Fietslampen in verschillende uitvoeringen: kaars- en carbidlantaarns en verscheidene elektrische lampen. Verder ook een grote verzameling bromfietsen bijv. van Sparta, Solex en Kapitein Mobylette.

Het nieuwe museum wordt geopend met een open dag op tweede Paasdag, maandag 25 april. Daarna is de collectie op afspraak te bezichtigen. (0570-541775).

- **Land van Lochem**: jrg.10 nr.1

In deze aflevering een mooi artikel door Dr. Everhard Jans over architectonische impressies van Gelderse Stadsgezichten. Het is een artikel met veel gewassen pentekeningen van de topografische tekenaar Jan de Beijer (1703-ca.1780) Deze tekenaar heeft voor de Amsterdamse uitgeverij Tirion in 1743 een reis dwars door Gelderland gemaakt. In dit artikel heeft Dr. E.Jans zich gehouden aan de tekeningen gemaakt in de directe omgeving van Lochem, Doesburg, Ruurlo, Doetinchem, Borculo en Arnhem. Het is een zeer aardig artikel, dat een inzicht geeft over de 18^e eeuwse situaties in deze steden.

Bovendien een artikel over “Akten v.d. burgerlijke stand van Gelderland op internet”. Deze zijn op de website Family Search van The church of Jesus Christ of Latterday Saints (Mormonen) te vinden.

De akten zijn niet geïndexeerd, dus plaats,

naam en jaar moeten bekend zijn. Bovendien zijn complete boeken ingescand, zodat er veelal gebladerd moet worden om de juiste akte te vinden.

“Bij het gebruik van deze site zijn er een aantal belangrijke knoppen t.w.:

Save: De weergegeven pagina's worden opgeslagen in een jpg-bestand. Omdat er vaak meerdere akten op de pagina's staan, zal de afbeelding nog moeten bewerkt in een beeldbewerkingsprogramma.

Print: De weergegeven pagina's of een selectie worden afgedrukt. Als Selection Portion wordt gekozen, verschijnt er een vierkant, dat nog kan worden aangepast door met de muis de randen of hoeken te verslepen.

Image n of nn: In het rechthoekje kan een nummer worden ingetypt. Dit is handig om direct naar een pagina in de buurt van de gewenste akte te springen.

↔ Met de pijltjesknoppen rechtsboven kan naar de vorige of volgende pagina worden gegaan.”

Het Gelders Archief onderhandelt op het ogenblik met (de mormonen) om de scans ook via hun site te kunnen aanbieden. Als dat zo is worden ze zeker geïndexeerd. Maar het is in dat geval nog onzeker of ze dan kosteloos kunnen worden gedownload en afgedrukt.

- **De Marke** : jrg. 35/maart 2011

In dit nummer wordt melding gemaakt, dat op de website van het Regionaal Archief Zutphen www.regionaalarchiefzutphen.nl de scans van diverse markeboeken uit de 16^e eeuw en verder toegevoegd. Degenen, die de boeken doorbladert, komt te weten wat de gang van zaken was binnen een marke. De boeken bevatten o.a. verslagen van vergaderingen en mededelingen over beheer en onderhoud van woeste gronden.

Met de pen door Voorst

Tekst G.H. van der Goot-van Eck

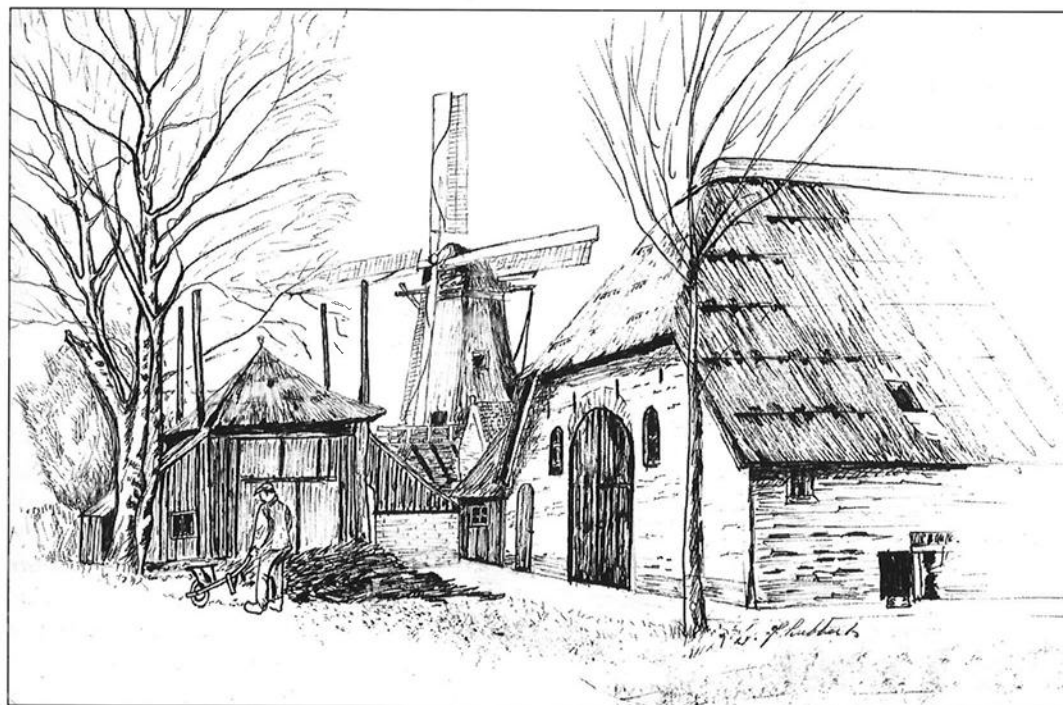
De Peppelenkamp en De Ooievaar te Terwolde.

Het boerderijtje "de Peppelenkamp" is een goed voorbeeld van een keuterboerderijtje. Gebouwd met de achterzijde naar de weg, met de mestvaalt bijna tegen het huis aan. Het is genoemd naar het stuk land waarop het is gebouwd. De molen De Ooievaar is in 1973 afgebrand en opnieuw herbouwd.

De Peppelenkamp

Op 14 oktober 1841 werd "de Peppelenkamp" door W. Vink gekocht. Reeds op 7 december 1842 werd de Peppelenkamp geveild. De heer Vink had een schuld aan mr. P. van Hamel op huize Baank te Warnsveld en had het pand "de Peppelenkamp" als onderpand gegeven. Vink was schoolmeester te Terwolde. Op de plaats van de

boerderij staat nu een bungalow. Op het laatst woonden meerdere mensen in deze boerderij. Twee bewoners, de heren J. en W. de Weerd behoorden tot de groep verzetsmensen uit de Tweede Wereldoorlog die in 1942 op vliegveld Soesterberg werden gefusilleerd. Lange tijd heeft een buxushegje in de tuin van de Peppelenkamp bestaan in de vorm van de letters J. en W.

De Peppelenkamp en De Ooievaar, tekening J. Lubberts

De Ooievaar

Reeds kort na het afbranden van "de Ooievaar" op 6 april 1973, gingen in Terwolde stemmen op voor de herbouw van de windkorenmolen. Nog in hetzelfde jaar werd er een commissie opgericht: de Commissie Herbouw Terwoldse Molen onder voorzitterschap van H.R. van der Molen.

Doch pas vele jaren later kon er een begin worden gemaakt met de herbouw van de molen. Op 17 mei 1985 werd de eerste spade in de grond gestoken. De herbouw trok van meet af aan veel belangstelling. Bij de uitvoering van de stenen onderbouw werd cement gebruikt met toevoeging van gebrande schelpenkalk. Het gebruik van deze –alleen nog in Hasselt geproduceerde– kalk geeft aan cement een zekere elasticiteit, die aan de muren van de molenrump de veerkracht verschaft welke nodig is tegen de druk van de wieken. "De Ooievaar" is een achtkante stellingmolen die 13.000 kilo weegt en werd binnen drie weken met riet bedekt. Bij het dekken van de achtkant werden 2.700 bossen riet gebruikt. Ook bij

dit onderdeel van de herbouw werden bijzondere technieken angewend. Zo werd het riet niet op de rietlatten vastgezet met gegalvaniseerd staaldraad, maar met geteerd touw. Dit touw –een vettig soort sisal– krimpt na verwerking en drukt zodoende het riet strak tegen de rietlatten zonder het riet te beschadigen. Een oude techniek die ten goede komt aan de achtkant die door zijn hoogte veel wind vangt en waarvan het rietdek onder aanzienlijke druk komt te staan bij het op de wind zetten van de molen. In 1990 werd de herbouw van "de Ooievaar" voltooid. Een formeel besluit over een nieuwe naam werd nooit genomen. Een lokale kermisexploitant bepaalde –ongewild– de naam van de molen.

Zonder de wetenschap dat omtrent de naam van de molen nog een besluit moest worden genomen schilderde de heer J. van Eijk, in opdracht van het stichtingsbestuur, de baard van de molen. Hij verkeerde in de veronderstelling dat daarbij ook de naam van de (oude) molen op de baard diende te worden aangebracht.

BRANDWEER

J. Lubberts

De aanleiding tot het schrijven van een artikel over de brandweer in Terwolde was een bericht in de krant over een eventueel opheffen van de brandweerpost in Terwolde vanwege bezuinigingen.

De eerste gegevens over een georganiseerde brandweer in de gemeente Voorst dateren uit 1808. In hoeverre deze organisatie functioneerde blijft een vraag. Bij brand op het platteland kon men alleen hulp verwachten van burens. Slepen met emmertjes water en trachten zoveel mogelijk van de inboedel veilig te stellen.

De eerste gegevens gaan over materialen voor hulp bij de brandbestrijding. Het be-

trof de aanschaf van 18 brandhaken. Deze werden besteld bij de Twellose smeden H. Sarink voor een bedrag van 15 gulden en bij D. Dubbe voor een bedrag van 4 gulden en 16 stuiver. De gemeente Nijbroek waar Terwolde toe behoorde kreeg er vier. Waar ze werden bewaard stond niet vermeld, maar de koster zal het na de kerkdienst wel bekend gemaakt hebben.

In 1815 werden twee brandspuiten aangeschaft voor Twello ad 80 gulden per stuk. Een jaar eerder had het ambtsbestuur van Voorst het nut en de noodzakelijkheid ingezien van een dergelijke voorziening. Bij een brand op 18 februari 1814 was namelijk de nuttige werking gebleken van een ter leen ontvangen handspuit van Baron Sloet tot Olthuis van de Beele. Daarom werd twee dagen later aan de commissaris van het arrondissement Arnhem gevraagd om vier handspuiten aan te schaffen ter waarde van 400 gulden. De kosten hiervoor zouden verhaald worden op de huiseigenaren.

De eerste brandspuit.

Zeven jaar later was het dan zover. Op 20 augustus 1821 maakte de gemeente bekend dat er vier brandspuiten waren aangekocht, vier grote brandspuiten. In Terwolde werden er twee geplaatst, één in Nijbroek en één in Wilp.

Dat de kwaliteit van de brandspuiten niet al te best was blijkt uit de notulen van de raad. Men wilde ook voor Twello een brandspuit kopen van dezelfde kwaliteit want met de twee kleine brandspuitjes kon men niet veel uitvoeren, zoals onlangs nog bij een brand gebleken was. De gemeente bereidde zich goed voor op de brandbestrijding en kocht een ijzeren kist voor het bewaren van geld.

Ook de landelijke overheid ging zich steeds meer bemoeien met de brandpreventie.

De districtcommissaris van Over- en Midden Veluwe stelt dat bij de meeste brandspuiten geen brandemmers aanwezig waren en in geval van brand grote wanorde ontstond. Hij had een emmer tot proef laten maken te Borne, samengesteld van linnen. Deze was zeer doelmatig en gemakkelijk voor het gebruik, prijs 1 gulden en 35 cent. Mogelijk goedkoper bij een grote bestelling.

Deze emmers zouden spoedig aan bederf onderhevig zijn als ze niet goed gedroogd werden. Er werden vijftig emmers besteld, te betalen uit de post onvoorzien. Hoe deze emmers over de verschillende brandweerposten verdeeld werden is niet bekend.

Wat betreft de landelijke voorschriften ter voorkoming van brand was de raad van Voorst van mening dat deze regels hoofdzakelijk voor grote steden waren bedoeld. Zij ging van het standpunt uit dat de eigen voorschriften voldeden, dus er werd niets veranderd. Wel nam de raad enkele jaren later het volgende besluit: "Er mogen geen huizen in de kom der dorpen of dicht bij elkaar gebouwd worden bedekt met riet of stro. Ook niet twee dicht bij elkaar staande gebouwen. Dit geldt ook voor schuren enz.". De gemeente stelde ook een beloning in tot meerdere aanmoediging. De eerste spuit die bij brand water gaf kreeg twee dukaten en de tweede brandspuit kreeg een dukaat te verdelen onder de manschappen. Dat werd 10 gulden te verdelen onder de manschappen. Er werd bij vermeld "zij mogen dit geld naar eigen inzicht gebruiken."

Naar de brand.

In 1844 kwam nog het volgende besluit: "Kosters zullen de grote klok luiden zodra er brand ontstaat". Dit op last van plaatselijk bestuur. Luiden met kleine tussenpozen tot onderscheiding van het gewone luiden en het luiden bij begrafenissen. Het luiden zou aanhouden zolang de brand duurde. Bij nalatigheid kreeg de koster een boete van drie gulden. Een niet geringe boete voor die tijd. Heerlijk als de brand 's avonds begon. Brand, de klokken luiden en dan begon het. De brandgasten met gezwinde pas de brandspuit ophalen en dan naar de brand. Fietsen waren er nog niet.

Iedereen die nog goed ter been was achter de brandweer aan. Een brand was een grote gebeurtenis in een dorp. De brandweer met de veldwachter en de lantaarndrager voorop. In het begin van de 19^e eeuw had de veldwachter de mooie titel van garde champêtre. In Terwolde was schoolmeester Massink lange tijd brandmeester. Op 29 april 1874 werd hij vervangen door M. van Voorst. Het gevolg was dat bij brand in de winter de ondermeester achterbleef met meer dan honderd leerlingen. (Zomers waren er nauwelijks leerlingen) De vraag was hoe hij ze onder de duim hield. Van de schoolmeester in Nijbroek was bekend dat hij de jeugd eronder hield met een koetouw met een paar knopen erin.

Bij de brand was het een drukte van belang, mensen druk doende om spullen in veiligheid te brengen. Sjouwende mannen met emmers water en de brandspuit met een pietepeuterig straaltje water van de zich in het zweet pompende brandweer-

ploeg. Dit alles aanschouwd door een groot aantal dorpsbewoners, die met de brandweer meegekomen waren. Beschermende kleding was er niet bij. In 1930 werd pas de eerste beschermende kleding aangeschaft

De Kleine Vuurvretter met personeel in 1933.

bestaande uit 12 leren jassen en 4 paar pijpen. Voor wie? In 1886 werd gevraagd om een eenspan aan te schaffen zodat men een paard voor de brandspuit kon spannen. Dit verzoek werd door de gemeente afgewezen, want men kon de brandspuit gemakkelijk op een kar plaatsen.

Personeel.

In het tweede kwart van de 19^e eeuw vermeldden de stukken een aantal namen op het moment dat de opperbrandmeester verzocht het korps uit te breiden tot tien man. Voor die tijd waren geen namen te vinden van brandweertenten. Het personeel van de spuiten een en twee:

Spuut nr.1.

1. Jan Zweers	slangendrager.
2. Jacob Lobbers	lulleman.
3. Harmen Veldwijk	pomper.
4. Derk Karenbeld	pomper.
5. Johannes Betz	lantaarndrager.
6. Jan Wagenvoorde	waterdrager.
7. Harmen-Arends	waterdrager.
8. Tiemen Tiemens	slangendrager.

Spuut nr.2.

Mannes Lijster	waterdrager.
Albert van Brink	waterdrager.
Gerrit Jan de Wilde	pomper.
Albert Kotten	pomper.
Hendrik Wijten	waterdrager.
Gerrit Roskam	lantaarndrager.
Jannes Post	slangendrager.
Andries Straatman	slangendrager.
Jan Jansen	lulleman.
Hendrikus Bonhof	waterdrager.

Beroepen van de spuitgasten van spuit 1:

1 Slager, 2. Verwer (schilder) 3. Daghuurder, 4. Daghuurder, 5. Schoenmaker, 6. Daghuurder, 7. Rietdekker, 8. Klompenmaker.

Op 9 mei 1844 werd benoemd M.J. Ankersmit in plaats van W. Ankersmit, landbouwers op de boerderij Vaassenseweg 12 de Maat-akker. Ook werd in dat jaar de naam Jacob Bredenoord genoemd die wegens ouderdom werd vervangen door L. v. Pangerer ontslagen opziener der post. (Lulleman is een oud Nederlandse naam voor spuit-gast).

De brandspuit nr.1 heeft lange tijd onderdak gevonden in de kerktoeren.

Brandspuit nr.2 stond eerst bij de boerderij de Quabbenburg, later aan de Quabbenburgerweg onder een afdakje op nr. 31 bij de familie De Wilde, daarna bewoond door de familie Dijk.

Kwaliteit.

Men kan discussiëren over de kwaliteit van het aanwezige brandweermateriaal, maar ook over het personeel. Bezien in die tijd is het materieel niet te vergelijken met de huidige materialen en personeelsopleidingen. Om met de brandweermannen te beginnen zien we dat sommigen al aardig op leeftijd waren. Kwam men bij de brand dan was de vraag of er water in de buurt was. 's Zomers stonden de sloten vaak droog, maar ook de waterput en in de winter was alles vaak bevroren. Wel was bij bijna elke grote boerderij een kolk, van nature of gegraven. Op die manier waren er al beperkingen zonder dat daar iemand invloed op kon uitoefenen. Men kwam bij de brandweer in het verleden ook wel slordigheden tegen. In Terwolde, maar ook elders. Enkele voorbeelden: De brandweer van Teuge arriveerde bij een brand en had de slangen vergeten. De brandweer van Twello rukte uit met de brandweer auto, bij de brand aangekomen zat de spuit niet meer achter de wagen, die was er afgeschoten en stond in de tuin van de huidige garage Huisman. Geregeld kwam het voor dat er geen wa-

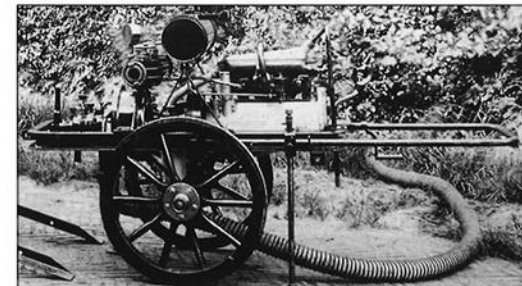
ter was. In Voorst waren te weinig brandweerlieden gekomen. De afstand was te ver en de vergoeding te klein. Ontevredenheid over beloning der brandweer had tot gevolg dat de gewenste spoedige hulp bij brand niet bevorderd werd. Het voorstel was vaste beloning voor de tijd gedurende de brandweer in actie was te verhogen en het afschaffen van de premies en verversingen.

In 1850 werd de brandspuit van Terwolde in zodanige staat bevonden dat deze niet meer gerepareerd kon worden. De spuit had geen waarde meer behalve het koperwerk. Bij de erven Almenium in A'dam werd een nieuwe besteld ten bedrage van 240 gld en 86 cent. Dit werd bekostigd uit de post onderhoud wegen. Bij de brand op de Holle aan de Twelloseweg, waarbij het vierjarig dochttertje om het leven kwam vermeldde de Eper Courant "Bij die treurige gelegenheid viel er op de activiteit van de dorpsbrandweer en die der politie niet veel te roemen. De brandspuit van de hofstede de Quappenberg, ofschoon op een afstand van een half uur, snelde wel ter hulp, maar niet die van de gemeente zelve, in de onmiddellijke omgeving aanwezig. Evenmin werden de klokken geluid".

Op zaterdag 29 juni 1903 brandde Livonia, Kolkweg 2 tot de grond toe af. Het D.D. vermeldde dat de brandspuit in zo'n slechte toestand was dat men hem niet kon gebruiken. Veertien dagen eerder schreef de Eper Courant over Terwolde "Hedenmiddag omstreeks drie uur luidde hier de brandklok en werd de spuit met bekwame spoed voor de dag gehaald. Gelukkig bleek de zaak niet zeer ernstig te zijn. Een schuur van L.Kluin had vlam gevat en brandde spoedig met haar inhoud van stro en gereedschappen tot de grond toe af. Door krachtige bespuiting kon de belendende woning behouden blijven. De levende have werd gered".

De brandbestrijding is nog lang geen hot item, maar de gemeenteraad houdt zich er wel mee bezig. In 1869 komt de slechte toestand der brandblusmiddelen ter sprake. Eens per driemaanden zou er geoefend worden. Er werd gewezen op het gevaar van fornuizen, (gemetselde). Hiervoor kwamen voorschriften. Servatius stelde voor om een twaalfstal brandblusgranaten aan te schaffen. Een brandblusgranaat was een gevulde granaatvormige fles, die in de brand geworpen, gassen ontwikkelde welke de brand doven.

In 1869 kon men brandspuiten van Deventer overnemen omdat Deventer waterleiding had gekregen. Het was alleszins gewenst om enige brandspuiten hier in gebruik te vervangen. Voor F 350 kon gekregen worden een aanjager met twee zuigslangen, een haspelwagen en 200 meter hennepslang. Een spuit met een zuigbuis, waterkuip en 50 brand emmers. Men kon direct over de spuiten beschikken en men behoefde pas volgend jaar te betalen. Na wat gekissebis werd besloten om de blusmiddelen op de meest voordelige wijze aan te schaffen. Baron van Hövell verzocht om reorganisatie van de brandweer. Dit verzoek werd als te duur beoordeeld, maar de veldwachters werd opgedragen om de omstanders beter op afstand te houden. In 1903 werd voor Terwolde een nieuwe brandspuit gekocht voor 225 gulden.

Eerste motorbrandspuit in de gemeente Voorst.

Enkele jaren later kwam vraag om reorganisatie weer ter tafel. Voorz. (burgemeester) zegt: "hier komen weinig branden voor en men hier in vergelijking met veel andere plattelandsgemeentes een betrekkelijk goed figuur maakt. Ingrijpende veranderingen der brandweer brengt veel kosten mee. B.en W. zullen het in overweging nemen". De gemeente opzichter en opperbrandmeester van de gemeente Voorst, de heer G. ten Raa gaf als 'advies om een kleine motorspuit te kopen en als die in Twello niet voldeed in Terwolde te plaatsen. Met een kleine spuit had men ook meer bedrijfszekerheid. Gebrek aan water was altijd het grootste probleem. Een kleine spuit was veel goedkoper zowel bij aanschaf als onderhoud. Wilde men snel bij een afgelegen brand zijn dan kon men altijd nog een eenspan aanschaffen om er een paard voor te spannen. Bovendien was het voordeel van een kleine spuit dat men overal kon

De eerste autobrandspuit van de gemeente Voorst, gestationeerd te Twello.

komen waar water was en voor een autospuit veel problemen kon opleveren. Voorlopig gebeurde er niet veel, maar in 1928 kreeg Twello een autobrandspuit. Kosten 5700 á 5800 gld. Na lang praten kwam er in 1928 een reorganisatie. Die luidde als volgt: De autospuit uit Twello gaf aan de Quabbenburgerbrug bij de Ruiterkolk bin-

nen 22 min. water. De handpomp van Twello naar Voorst en niet naar de Vecht. Er zou ook een lantaarn meegeleverd moeten worden. Men zou trachten in Terwolde, Voorst en Twello een autospuut te plaatsen. Men wilde de handspuiten behouden hoewel ze duur in onderhoud waren.

In Twello had men herhaaldelijk gezien dat voor de handspuit met aanjager veertig man personeel nodig was. Voor de buurtschap de Vecht werd een spuit niet nodig geacht. Men zou doorgaan met het slaan van brandputten. Ook wilde men proberen doen met kolken zoals in Terwolde. Een demonstratie met snelblusapparaten werd ook raadzaam geacht. Dit was al eens gebeurd maar niemand wist hier van. Deze aanschaf moest van particulieren uitgaan. De vraag werd geopperd of de brandweer wel zinvol was in zo'n uitgestrekte gemeente want als er brand was, was er meestal niets meer te redden. Er zouden Bruggetjes aangeschaft worden om over de brandslangen te leggen. Wat alarmering betreft werd een telefoon voor alleen de hoofdbrandmeester voldoende geacht. Begin 1930 werd besloten om een babymotorbrandspuit voor Terwolde te kopen en de oude te behouden, maar geen kosten aan besteden. Bij J. en H. van der Ploeg in Apeldoorn werd voor Terwolde en Voorst een motorbrandspuit besteld, "De Kleine Vuurvreter" genaamd, met een capaciteit was 800 liter water per minuut. In 1939 had men pech. De taxi van taxibedrijf de Wilde aan de Dorpsstraat, de trekker van de brandspuit, werd door het leger gevorderd. Van oud burgemeester van der Feltz mocht men zijn auto tijdelijk gebruiken. Auto en brandspuit werden ondergebracht in de garage van de Matanze.

Eventuele branden moest men melden bij de Lelie, tel.nr. 9 of de veldwachter tel.nr.

14. Indien zij niet bereikbaar waren kon men bellen met de gemeente of de gemeenteveldwachter te Twello. Er kwam een voorstel om de brandweer uit te rusten met een sirene. Het bezwaar van een sirene was dat evenals vroeger toen de klokken nog geluid moesten worden bij brand dat het hele dorp uitliep. Bovendien bleek dat er in de begroting maar geld was voor één sirene.

Salaris.

De financiële vergoeding is en was altijd een heikel punt. In een schrijven van de provincie werd gesteld dat de vergoeding voor het brandweerpersoneel niet gezien moest worden als bezoldiging, maar als vergoeding van kosten. De brandweer is vrijwillig en heeft niet het karakter van beroepsbrandweer. Er was wel veel discussie over vergoeding van verschillende korpsen die bij dezelfde brand waren betrokken. Ook was het niet altijd gemakkelijk om overal vrijwilligers te vinden. In 1925 was de gemiddelde vergoeding voor brandbestrijding en oefening gemiddeld 50 cent. Op 10 juli 1946 schrijft de minister van binnenlandse zaken o.a. dat het naar zijn mening denkbaar was dat het personeel van een vrijwillige brandweer er prijs op stelt, de door hem gepresteerde brandweerdiensten geheel belangeloos te verrichten. Dat het personeel geheel geen persoonlijke vergoeding wil, maar een geldelijke waardering voor het korps op prijs zal stellen. Als maximum vergoeding wordt voorgesteld 1 gld per uur en de brandmeester 125 gld per jaar. De hele geschiedenis door was het geen royaal baantje, bij de brandweer werd men niet rijk.

Eigen onderkomen.

Op 27 juni 1952 verkocht E. Voorhorst voor F 612 een stuk grond aan de gemeente

waarop een brandweerkazerne werd gebouwd voor de brandweer te Terwolde. Grootte perceel 0,0153 ha. Voordien stond de brandspuit in de kerktoeren. In 1963 komt er aansluiting op de waterleiding i.v.m. schoonmaken brandweermateriaal. Het werk werd gegund aan I. Loman te Twello als laagste inschrijver voor F 5681, 1 gld minder dan Kamphuis te Terwolde.

Volgens een rapport van 27 jan. 1954 is in de gemeente aanwezig:

Twello Tankautospuut uit 1952 cap. 2300 lt. min.

Trekker 1943 + motorspuit 1928 cap. 1200 lt. Min.

Voorst: trekker 1935 + motorspuit 1928 cap. 600 lt. Min.

Terwolde: Trekker 1936 Ford. Dat is de taxi van de garagehouder de Wilde aan de Dorpsstraat.

Motorspuit 1928 cap. 600 ltr. min.

Klarenbeek motorspuit 1941 cap. 800 lt. Min.

Spuiten Voorst en Terwolde werden als onbetrouwbaar gekwalificeerd. Kleine waterpoe-len in de omgeving van brand waren vaak vanwege het zware materiaal onbereikbaar.

De inspectie van 14 mei 1955 vermeldde: "Goed".

Op deze manier ontwikkelde de vrijwillige brandweer zich tot een niet weg te denken deel van de Terwoldse gemeenschap.

J. Lubberts.

Onlangs kreeg ik een grote enveloppe in de brievenbus. Bij het openen bleek er een complete stamboom in te zitten van de familie Ten Bosch. De enveloppe was afkomstig van de heer Hendrik Willem ten Bosch uit...Moskou. In een begeleidende brief werd duidelijk hoe e.e.a. in elkaar zit. Dhr. ten Bosch (roepnaam Dick) is in Moskou directeur van de ABN-AMRO bank en was met kerstvakantie in Zutphen, waar hij ook een woning heeft. Hij houdt zich bezig met de genealogie van de familie ten Bosch.

Hij had mijn naam al eens in de krant gelezen en dacht dat het zeker familie van hem was. En dat dat klopt, zoals blijkt uit zijn onderzoek. De stamboom, voor zover hij die heeft uitgezocht, begint in 1590 en eindigt op 8 november 2010.

Het is een voorlopig concept. In de brief vraagt hij of ik het wil doorlezen en eventuele aanvullingen, correcties, fouten aan hem wil doorgeven. En hij had ook een paar vragen, onder andere waar de naam 'ten Bosch' vandaan komt. Hij heeft een paar suggesties:

A: Het goed ten Bussche, gelegen nabij de IJssel in de mark Eschede in Gorssel. Dit is een zeer oude boerderij en was in de middeleeuwen een bezit van de Walburgkerk in Zutphen. Enkele Ten Bosch naamdragers, afkomstig van dit goed, werden burgers van Zutphen en Deventer door de eeuwen heen.

B: Het zeer oude goed ten Bosch nabij Gietelo in Voorst dat later een onderdeel werd van het goed Bussloo. In oorsprong een be-

zit van het klooster Prüm en reeds vermeld op de lijst van bezittingen van Herbertus van Putten uit 1313. Bussloo was eigendom van verschillende adellijke families, waaronder die van Dorth.

C: Ook zouden wij van de Zwolse en Kampense magistraatsfamilie ten Bosch of ten Bussche kunnen afstammen die ook in andere IJsselsteden gevestigd was vanaf de 15^e eeuw.

D: Verder is er in de Achterhoek en Twente nog een andere familie ten Bosch te vinden die van een boerderij ten Bosch of Busse uit de omgeving van Goor afkomstig is. Aangezien ik mij niet bezig hou met genealogie, houdt mijn kennis wel zo'n beetje op bij de wederzijdse grootouders.

Op zijn vraag of ik nog aanvullingen heb, ben ik gaan zoeken in ons (OKV) archief en kwam terecht bij het boek "De Hof te Voorst" door L.A.J.W. Sloet van de Beele uit 1863. Daarin een artikel uit een 'Gerigtsboek van Veluwe over de jaren 1441 - 1443' dat ik hieronder laat volgen:

"Op die selue tyt (1443) gesan GEERTRUID TEN BOSCH mit JAN CLUCKINCK hoeren momber enn JOHAN voirsr. enn WOLTER CLUCKINCK voir hem scluen also hem dat mede opgedragen enn gemechtigt is van GEERTRUID TEN BOSCH gesynnen sementlick an den rechter dat hy eyssche ZWENE te Sudenenge dat sy GEERTRUID, JAN enn WOLTER vtingh scheidingh enn deilinge doe van alle alsulcke versterff enn ernisse rede enn onrede als WOLTER TEN BOSCH, ZWENEN echten man, achter gelaten heft ende op deze vurgen gearft heft als vurscr. steet want sy dat nergant en weten te gesynnen dan an ZWENEN te Sudenenghe, WOLTERS echte wyf enn in den huse dair ZWENE noch huden te dage wonaftich in is enn WOLTER in gestorue is. Soe heft die richter ZWENEN in der seluen huiss eenwerf, anderwerf, derdewerf enn vye-derwerff auer rechtZWENEN vtingh scheydingh enn deylingh geeyschet dair ZWENE op geswegen heft enn tegenwoerdich in de huse was enn den richter geen antwerde dair op ge-geuen en heft off geuen heft willen enn dair geen vtingh scheidingh of deilingh en heft willen doen, dair op GEERTRUID TEN BOSCH, JAN enn WOLTER vurn. an den rechter gesonnen hebben, want sy vtingh, scheydingh noch deylingh van ZWENEN vurscr. gekrygen en kunnen enen richtdach in dat erfhuis te leggen hoirversterff mitten rechten te veruolgen op den genen die hen dair voirweygeringh op doit, dat die rechterdoe terstont gedaen enn heft dair beiden parthyen enen dach geleyt, des Saterdagh op Sinte Martynsauont in dat erfhuis te Sudenengh te voirmiddage, enn dese eysschingevan den verstarff enn desenrichtdachis al bi oirkonde gerichtslude geschiet DERK VAN HERWEN, OTTO PYN enn ARENT VAN AKEN."

Uit een gerigtsboek van Veluwe, over de jaren 1441 - 1443, gemerkt E, in het Provinciaal Archief van Gelderland, Justitieel No. 5, 1 A.

Tot zover het overlijden van Wolter ten Bosch en de veiling van de inboedel. Ook wordt het goed "Ten Busse" onder Gietelo genoemd in het boek van Mr. J.H. Hermen: "Onder den Clockenslag van Voorst". Waar de boerderij precies gelegen heeft is niet bekend.

Bovenstaande, met nog meer gegevens (twee A-viertjes vol) heb ik naar Dick ten Bosch in Moskou gemaild. Hij was uiteraard zeer blij met alle gegevens en hij zou ze in de stamboom verwerken en mij te zijner tijd een bijgewerkt exemplaar toezenden.

Tot zover de stamboom.

De Oude Tol te Nijbroek

Jan Groenenberg

Op de boek van de Middendijk en de Vaassenseweg ten noordwesten van de rotonde staat een klein huisje dat bekend is onder de naam de Oude Tol of de Tol van Nijbroek. Velen kennen het van vroeger als een rustpunt voor toeristen en fietsers voor een kop koffie of een ijsje. Dit artikel beschrijft de geschiedenis van dit tolhuis van de bouw in 1848 tot beden-

Onraad

Tot 1832 werden de wegen in Nijbroek onderhouden door 'onraadplichtige' geërfden op hun kosten. Ieder had zijn eigen stuk van dijk of weg om te onderhouden, zijn 'onraad'. Het onderhoud van wegen gebeurde met behulp van wilgentakken. A.W. Scholten beschrijft in 1914 hoe dat ging: *"Aan beide zijden van den weg had de onraadplichtige tot het maken van zijn onraad knotwilgen aan den weg staan. Wanneer hem nu in den herfst, na afloop van den bouw, door den ordelhouders of bode namens Richter en schepenen werd aangezegd zijn eind weg te maken, dan zond hij een arbeider om eenige wilgen af te knippen. Dit hout, meest 6-jarig, werd met de koppen op elkaar in de grootste gaten gelegd, daarover grond en zoden en verder werden de sporen dichtgemaakt"*.

Men kan zich voorstellen dat deze werkwijze slechts tijdelijk effect had. Scholten vervolgt: *"Door de eigenaardige wijze van onderhoud werden de wegen spoedig weer onbruikbaar. De dunne toppen van het hout reden spoedig stuk, nu begon men te vallen in de daardoor ontstane gaten en dan weer te stooten op en over de nog niet vergane dikke einden, dat het op een voertuig met vaste as niet was uit te houden"*.

In 1832 werd op voorstel van het gemeentebestuur van Voorst de weg van Terwolde naar Vaassen, de Bovenste Kruisweg, thans Vaassenseweg, bezand. De polder van Nij-

broek zou dat betalen als de gemeente het beheer en onderhoud van de "aardenweg" zou overnemen tegen een jaarlijkse vergoeding uit de polderkas.

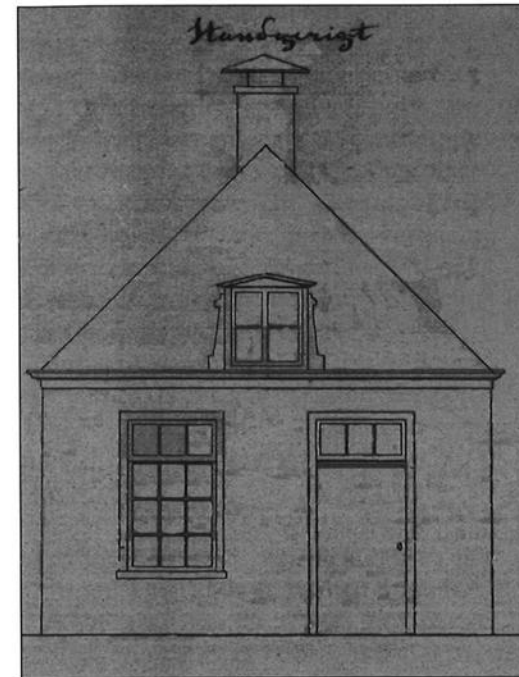
In 1844 staat de weg van Terwolde naar Vaassen opnieuw op de agenda van de gemeenteraad. Men wilde de weg van Deventer richting Vaassen verbeteren. In 1845 besluit de gemeenteraad dat een grindweg wordt aangelegd.

Aanbesteding

Op 19 mei 1848 werd de aanbesteding van de grindweg goedgekeurd door de Districts Commissaris van Veluwe J.A.J. Sloet. Goedgekeurd werd "het bepuinen, begrinden en afmaken van de bermen enz van evengemelden weg voor de som van f 18.880,-". Om de aanleg van de grindweg te bekostigen moesten er twee tolhuizen komen. Eén bij de Vollehand en één bij Nijbroek. De kosten voor de bouw van het tolhuis op de Bandijk bij de Vollehand bedroegen f 2380,- en de bouw van het tolhuis bij Nijbroek kostte f 1350,-.

Bouw van het tolhuis

In het archief van de gemeente Voorst bevindt zich nog een bouwtekening van het tolhuis te Nijbroek. De bouwtekening geeft aan dat op 3 mei 1848 à raison van één gulden en tien en een halve cent vergunning werd verleend voor de bouw van het tolhuis.

Detail van de bouwtekening tolhuis uit 1848
(coll. G.A. Voorst)

Instructie van de tolgaarder anno 1848

Op 9 december 1848 vergadert de gemeenteraad uitgebreid over de tolleren in Nijbroek en Terwolde. Ook de instructie voor de tolgaarder wordt vastgesteld. De instructie bestaat uit maar liefst 21 artikelen. De tolgaarder moet van zonsondergang tot zonsopgang de tolboomen verlichten door een lantaarn. Verzuimt de tolgaarder dat, dan krijgt hij een boete van 5 gulden. De tolgaarder krijgt f 12,- per jaar voor oliegeld. Zowel overdag als 's nachts moet de tolgaarder de tolboom meteen openen en alle in het Rijk gangbare munten accepteren. Ook moet hij steeds kleingeld bij zich hebben om te kunnen wisselen. De tolgaarder krijgt ook een boete van 5 gulden als hij de tolboom na een passage niet dadelijk sluit. Hij moet na iedere passage een aanteke-

ning maken op een gedrukte daglijst die hem ter beschikking is gesteld door de thesaurier, de penningmeester van de weg. De daglijst moet om twaalf uur 's nachts worden gesloten. Op iedere tweede dag van de maand zal hij de geïnde tolgelden bij "den thesaurier van den weg moeten overstorten die hem daarvoor een kwitantie zal afgeven".

De tolgaarder kan de bestaande tolhuizen kosteloos gebruiken onder voorwaarde dat daarin geen herberg, tapperij of iets van dien aard wordt gehouden. Hij diende het huis wel "zindelijk en ten genoeg van de directie te bewaren". Wel moest de tolgaarder alle grond- of andere lasten zelf betalen.

Aanstelling Gerrit Steenbergen als tolgaarder

Op 9 december 1848 werden Gerrit Steenbergen te Nijbroek en Willem Ribberink te Terwolde aangesteld als tolgaarder. Ze moesten echter eerst de daarvoor vereiste eed afleggen. Dat gebeurde twee dagen later. Gerrit Steenbergen deed dat samen met zijn echtgenote Anna Dijkerman en Willem Ribberink met zijn vrouw Johanna Pikkerij.

Gerrit Steenbergen was geboren te Hattem op 2 sept. 1826. Hij trouwde te Voorst op 29-1-1848 met Anna Dijkerman, geboren te Terwolde op 22 maart 1826. Gerrit was toen 'heerenknecht' en de bruid was 'dienstmeid'. Ze kregen 7 kinderen. Gerrit Steenbergen overleed 18 nov. 1862. Waarschijnlijk nam Anna de taak van tolgaarder over van haar man. Zij had immers ook de eed afgelegd. Anna Dijkerman hertrouwde met Jannes Albers en zij overleed te Terwolde op 4 juli 1882.

Tarief van tolgelden

Bij Koninklijk Besluit van 29 oktober 1833 werden de tarieven van tolgelden "op 's Rijks groote wegen" vastgesteld. De tarieven waren volgens een document uit 1847 iets veranderd voor de twee tolleren op de weg van Deventer naar Vaassen.

Bij de aankomst aan den tolpaal of den tolboom op 's Rijks groote wegen moest voor tol betaald worden (tarieven 1833):

TARIEF VAN TOLREGTEN, op 's Rijks groote wegen.

Vastgesteld bij Koninklijk besluit van 9 October 1833, n°. 59.

Extract

ART. 1. Bij de aankomst aan den tolpaal of tolboom op 's Rijks groote wegen zal voor tol moeten betaald worden:

voor elk los paard of muilezel . . .	f 0.05
voor elk los runderbeest of ezel . .	„ 0.01½
voor elk kalf, schaap of varken . .	„ 0.01
voor een kudde schapen of varkens, sterker dan vijftig stuks, in eens .	„ 0.50
voor elken bok, geit of hond, ge- spannen voor een rij- of voertuig met twee wielen	„ 0.01½
voor elken bok, geit of hond, ge- spannen voor een rij- of voertuig met vier wielen	„ 0.03
voor rij- of voertuigen met twee wielen, mitsgaders sleden, voor elk aangespannen paard, muilezel, ezel of runderbeest	„ 0.08
voor rij- of voertuigen met vier wielen, voor als boven	„ 0.10
Wanneer twee of meer rij- of voer- tuigen aan elkander gekoppeld zijn zal bovendien betaald worden voor elk paar wielen	„ 0.08
Voor diligences en postwagens, in- gerigt voor niet meer dan zes perso- nen, voor elk paard	„ 0.10

Idem voor meer dan zes doch niet meer dan negen personen	f 0.12%
Idem voor meer dan negen doch niet meer dan twaalf personen . . .	„ 0.15
Idem voor meer dan twaalf doch niet meer dan achttien personen . .	„ 0.17%

ART. 2. De volle tol is vorderbaar voor elken doorgang door of langs den tolboom om het even welken afstand van het tolperceel is afgereden.

ART. 3. Degenen, wier paarden en rijtuigen dikwerf een gedeelte van den weg berijden, zullen den tol kunnen uitkoopen doch niet langer dan voor één jaar.

ART. 4. Niemand zal de betaling van den tol, aan den tolboom, mogen weigeren. Bij weigering zal de doorgang worden belet.
Die zonder betaling den tolboom passeert zal een vijftigdubbelen tol verschuldigd zijn.

ART. 10. De tolgaarden of pachters zullen den reiziger, indien hij het verlangt, inzage moeten geven van hunne instructien en van dit besluit, waarin alles breedvoerig is omschreven.

Vrijstelling van tol

Op het illegaal passeren van de tol stond een boete van "eenen vijftig dubbelen tol". Er waren ook vrijstellingen voor de tol. Zo hoefden paarden en rijtuigen behorende tot het 'Konings Huis' geen tol te betalen. Ook paarden en rijtuigen van de personen in "het gevolg des Konings, der Koningin of der Prinsen en Prinsessen" waren geen tol verschuldigd net als paarden en rijtuigen die gebruikt werden voor de "brievenpost-rij". Ook vrijgesteld waren "paarden of vee van of naar eigene of gehuurde woningen of weiden gedreven wordende en het eigendom zijnde van op of binnen eenen afstand van 1500 Nederlandsche ellen (1500 meter) van den tolboom wonende personen". De el werd in 1820 bij de invoering van het metrieke stelsel gelijk gesteld met een meter.

Soms werd er korting gegeven op de tol. Zo zal bij de Vollehand "slechts halve tol worden gevorderd voor karren en wagens en dieren op dinsdag en vrijdag naar Deventer gaande en uitsluitend met marktgoederen beladen of van daar ledig terugkomende".

De tolpachters en tolgaarden konden rekenen op bijzondere bescherming van de openbare macht, die hun altijd "zoo noodig met de sterke hand, hulp en bijstand zal verleen" in geval van problemen bij de invordering en betaling van de tol.

Het Tolhuis omstreeks 1952

Tekort van f 662,04

De Districts Commissaris had in 1844 een schatting gemaakt van de opbrengsten en de kosten van de tolweg. Hij schatte de kosten op f 1747,- en de opbrengsten op f 2.000,-. In de praktijk bleek dit iets anders uit te pakken. Uit een rekening over de periode van 1849 t/m 1853 blijkt dat de kosten hoger waren dan de opbrengsten. De inkomsten werden verkregen uit de opbrengst van de beide tolleren, van subsidies en verkocht gras. De kosten bestonden uit arbeidsloon, grint, puin, olieged, perceptieloon, gereedschappen, onderhoud van slagbomen en tolhuizen, rentebetaling en aflossing van een aandeel. De opbrengsten zijn per jaar gemiddeld f 2.133,35 en de kosten bedragen jaarlijks f 2.795,39. Het jaarlijks te kort bedraagt dus f 662,04.

Onderhoud tolhuis

In 1853 werd het tolhuis opnieuw geleverd. De kozijnen en lijsten werden steengrauw geleverd, "de ramen en vensters groen, gemengd van Spaansche en Bremergroen" net als het tolhuis bij de Vollehand. Het latwerk voor de deur werd gebroken wit geschilderd. De woonkamer van de tolgaarder kreeg een licht bruine kleur na goed schoonmaken, afschuren met puimsteen en tweemaal gronden. Het portaal voor de deur werd van binnen grijs geschilderd. Het werk werd gedaan door Zwier Boekhout "verwer" wonende te Nijbroek.

Ook in 1879 werd er "eenig verwerk aan het tolhuis te Nijbroek" gedaan. Het werd uitgevoerd voor f 14,- door Gerrit Durand.

Verpachting tol

Op 1 maart 1873 werd besloten dat de tolleren per 1 april publiekelijk verpacht zouden worden. De gemeentelijke tolgaarden werden per die datum ontslagen. In de "Voorwaarden der verpachting van de tolleren"

werden maar liefst 22 artikelen genoemd. Op 18 november 1874 werd de tol te Nijbroek verpacht aan Jacobus Hogeboom voor f 528,-. Als zijn beroep stond vermeld "tolpachter". Op 29 december 1875 werden de tolleren op de grintweg van Deventer naar Vaassen opnieuw verpacht. De tol bij de Vollehand werd voor f 1.416,- verpacht aan Egbert Hurenkamp. De tol te Nijbroek werd verpacht aan Harmen Jan Veldhoen voor het bedrag van f 476,- per jaar "voor den duur van drie jaren met ingang van 1 mei 1876". Als borgen worden vermeld Peter en Harmen Veldhuis, landbouwers te Nijbroek.

Tolgaarder Harmen Jan Veldhoen

Bij het overlijden van Gerritje, dochttertje van Harmen Jan Veldhoen op 16 augustus 1875 was hij daghuurder. Op 26 februari 1876 bij zijn huwelijk te Voorst met Geertje Post werd hij tolgaarder genoemd. Harmen Jan Veldhoen was weduwnaar van Willemmina Alberts terwijl Geertje weduwe was van Gerrit Scholten. Uit zijn eerste huwelijk had Harmen Jan maar liefst elf kinderen. Hiervan waren er bij de verhuizing naar het tolhuis nog zes in leven. Ook Geertje Post nam nog drie kinderen mee uit haar eerste huwelijk. In totaal woonde men dus met 11 personen in het kleine tolhuis. Op 13 november 1878 besluiten B&W dat Harmen Jan Veldhoen opnieuw pachter van de tol bij Nijbroek wordt voor de periode van één jaar. In de vergadering van 16 oktober 1880 werd besloten de tol in Nijbroek per 1 mei 1881 op te heffen en het tolhuis tijdelijk te verpachten. Op 25 april 1881 vertrekt Harmen Jan Veldhoen met zijn vrouw, twee dochters en een zoon naar Epe.

Brievenbode

De nieuwe bewoners zijn Nardus Zonnenberg en Elisabeth Maria de Vaal. Zij kwa-

men met drie kinderen naar het tolhuis. Een vierde kind was kort voor de verhuizing overleden. In totaal kregen ze maar liefst 14 kinderen. Nardus was brievenbode van beroep. In de vergadering van de gemeenteraad van Voorst van 13 oktober 1888 werd besloten dat het tolhuis in Nijbroek verkocht zou worden. Op 5 november 1888 staat een advertentie van de in dat jaar benoemde notaris H.H. Everts. Hierin staat dat op 15 en 29 november het tolhuis bij inzet en toeslag verkocht zal worden.

Mr. H. H. Everts,
Notaris te Twello, zal op Donderdagen
15 en 29 November a. s., telkens des
middags om 12 uur, ten huize van B.
Jacobs te Nijbroek, voor de gemeente
Voorst, bij inzet en toeslag verkoopen:
Het voormalig tolhuis aan de Mid-
dendijk te Nijbroek. Aanvaarding 23
Februari 1889. Betaaltijd 1 Januari
1889. Aan te wijzen door den tegen-
woordigen huurder Sonnenberg. (2364)

Advertentie Deventer Dagblad, 5-11-1888

De aanvaarding is op 22 februari 1889. In een advertentie in het Deventer Dagblad van 26 november 1888 lezen we dat het tolhuis is ingezet op 500 gulden. Het voormalig tolhuis wordt gekocht door Wolter Tiemens. Hij was in 1859 getrouwd met Hendrikje Brouwer. Zij kregen vijf kinderen waarvan er twee jong overleden. Hendrikje Brouwer overleed 24 april 1890, 62 jaar oud. Aanvankelijk heeft Wolter Tiemens het tolhuis verhuurd want pas op 10 februari 1896 vertrok Nardus Zonnenberg met vrouw en acht kinderen naar Nijmegen. Het huis werd toen betrokken door Wolter Tiemens samen met zoon Gerrit, schoondochter Lammerdina Rutgers en een kleindochter. Wolter was schoenmaker. In het bevolkingsregister wordt bij zijn zoon

Gerrit geen beroep vermeld.

Op 14 februari 1901 overleed Wolter Tiemens en op 15 april 1901 vond de boedel-scheiding plaats.

Gerrit Tiemens, inmiddels postbode, krijgt de helft en zijn beide zussen ieder een vierde deel van de boedel. Voorwaarde volgens een acte van uiterste wil uit 1890 van de ouders was dat Gerrit de langstlevende van de ouders tot aan de dood bleef helpen in het bedrijf en verplegen.

Gerrit krijgt het huis en de boedel geschat op resp. 1000 en 200 gulden. Daarnaast neemt hij de schulden van 760 gulden op zich en moet zijn zusters ieder 110 gulden uitkeren. Zo houdt hij 220 gulden over aan waarde. Precies tweemaal zoveel als zijn zusters. Gerrit Tiemens vertrekt op 28 juli 1903 met zijn gezin naar Epe (Oene). Tijdens een veiling op 21 september 1903 werd het voormalig tolhuis door Gerrit Tiemens verkocht aan Zwier Bosch landbouwer te Nijbroek voor 700 gulden. Het tolhuis wordt beschreven als: "Een huis (vroeger tolhuis) met kamer, keukentje, kelder, slaapkamer, stalletje met varkenshok, bergplaats, vaste fornuisplot voor honderd liter en kippenhok en gelegen op den hoek van den Middeldijk en den weg naar Vaassen te Nijbroek, kadastraal aldaar bekend in sectie B nummer 731, huis en erf, groot een are vijftwintig centiaren. In het huis wordt reeds eenige jaren bier verkocht. Dadelijk te aanvaarden". Na vertrek van de familie Tiemens worden Reinder Groothedde en zijn vrouw Gerritje Roelofs met hun vier kinderen de nieuwe bewoners van de Oude Tol. In 1904 en 1907 worden nog twee kinderen geboren.

Reinder Groothedde is arbeider of daghuurder. Aanvankelijk huren ze de woning van Zwier Bosch. Op 21 augustus 1905 kopen ze de woning voor 800 gulden.

Drie jaar later op 23 oktober 1908 verkoopt

Reinder Groothedde het huis voor 800 gulden weer door aan Gerrit Jan Kluin wonende te Nijbroek. Op 1 februari 1909 gaat hij een schuld aan van 700 gulden tegen een rente van 4% bij Aaltje Brink, landbouwer te Nijbroek, met het oude tolhuis als onderpand. Gerrit Jan Kluin was in 1904 getrouwd met Johanna Janssen.

Op het moment dat ze in het voormalig tolhuis gaan wonen hebben ze een zoon en een dochter. Gerrit Jan Kluin was postbode. Op 8 mei 1914 werd een tweeling geboren, Reinder en Herman en een jaar later nog een zoon Johan. Na 1910 woonde ook de moeder van Johanna Janssen nog een tijdje bij hen in. In 1928 verkocht Gerrit Jan Kluin het voormalig tolhuis door aan timmerman Gerrit van Eek. Waarschijnlijk verhuurde hij het tolhuis.

'Overbevolking'

In mei 1952 werd onderzoek gedaan naar de woningtoestanden in Gelderland.

Ook het Oude Tolhuis aan de "Middendijk No. T 29 Terwolde" bewoond door de weduwe J. Buitenkamp met één zoon, werd bekeken. Het nummer T29 is later doorgehaald en vervangen voor nummer 25.

De vloer is van hout en de muren zijn vochtig. Het privaat is onvoldoende wat betreft inrichting en het is buitenshuis gelegen. De watervoorziening is voldoende maar ligt ook buitenshuis. De algemene toestand van de woning wordt beschreven als oud en bouwvallig. De slaapgelegenheid is onvoldoende op grond van de toestand van de bedsteden. Deze zijn te klein.

Het huis wordt als ongeschikt beoordeeld maar het is wel te verbeteren. Opmerkelijk is het feit dat er volgens de beoordeling sprake is van overbevolking in verband met de slaapgelegenheid.

Dat terwijl het huis slechts door twee personen wordt bewoond. Men moet er niet

Het Tolhuis in 1961

aan denken hoe het was in de 19^e eeuw toen er gezinnen woonden met in totaal elf personen. Gerrit van Eek verkoopt het huis in 1956 of 1957 aan Derk Jan Geerling (koopman te Nunspeet) en Grietje Kers. Zij verkopen het in 1958 of 1959 weer door aan Berend Henricus de Wilde (landbouwer en fabrieksarbeider) gehuwd met Fennetje van Emst.

Frisdrank en ijs

Berend de Wilde vraagt in september 1962 een vergunning om een kozijn te vervangen en een nieuwe dakkapel te laten bouwen voor f 700,- door W. van Vemde.

Drie jaar later laat hij een voorgevel vervangen voor f 2.500,- door bouwmeester Jan van Munster uit Oene. Volgens een bijschrift bij een foto in het archief van de O.K.V. zou er al in 1960 ijs worden verkocht bij het Oude Tolhuis.

De zoon Henricus Gerrit de Wilde (landbouwer en fabrieksarbeider Nijbroek) gehuwd met Aleida Alberta Pannekoek komt op 2 oktober 1969 in bezit van het oude tolhuis. Er is dan nog steeds sprake van verkoop van ijs en frisdrank.

Op 19 januari 1987 komt de zoon van Henricus Gerrit, Berend de Wilde autospuiter gehuwd met Joke van Zeist in bezit van "het woonhuis met garage, erf en tuin te Nijbroek aan de Middendijk 25, kadastraal bekend gemeente Nijbroek sectie B nummer 1398, groot vier are achtenzeventig centiare".

De huidige eigenaar Jan Gaasbeek heeft het oude tolhuis sinds 1993 in bezit.

Bronnen:

A.W. Scholten – Geschiedenis van de boerderij en het boerenbedrijf in de IJsselstreken

Bevolkingsregister Nijbroek (G.A. Voorst)

Deventer Dagblad (Stadsarchief Deventer)

Kronijck 2-1-11: Advertentie uit de Deventer Courant van medio april 1848

Notarieel archief Twello (R.A. Gelderland)

Raadsnotulen van de gemeente Voorst (G.A. Voorst)

Nog meer petroleumstel herinneringen uit de petroleumsteltijd

Van ons lid in Amerika Jan Egbers

De tekeningen van Jan Lubberts inspireerde Truus Koller voor haar leuke artikel dat ook voor mij weer herinneringen oproep van bezoeken voor de tweede wereld oorlog aan tante Bertha in Olst, waar haar gulle lach je alijd verwelkomde. Daar brandde ook altijd het petroleumstel, niet in de keuken wel te verstaan, maar in de "bijkeuken", zo'n soort halletje waar je de klompen aan en uit kon trekken.

De geur van het petroleumstel was overal. Het hoorde erbij. Net als het kalmerende gekakel van de kippen achter het huis, niet zomaar kippen, maar krielkippetjes, "heel bijzonder" werd ons dan verteld! Buiten de beschreven ramp met de zwarte keuken was er ook een meer voorkomende ramp van aangebrande melk. Verwoed werd er dan geblazen om de opkomende vellen te beteugelen. De wereld was verdeeld in een kleine minderheid die vellen in de koffie wilde en de meerderheid die ervan rilde.

Oom Willem werkte "bij het spoor", een vaste betrekking zoals dat heette en wat hem in staat stelde om een huisje te bouwen met een kamer en suite", met een voorkamer dus die nooit werd gebruikt. Het hoorde nu eenmaal zo. In de achterkamer en de keuken werd gewoond. Daar stond een divan waarvan graag gebruikt werd gemaakt door jonge mensen. En aan alle lampen hingen lange franjes, ook omdat het zo hoorde. In de gang stond een tandem, niet zomaar een tandem, maar een Fongers tandem, een prestigieus bezit te vergelijken met een Mercedes in onze tijd. De tandem mocht alleen naar buiten met mooi weer. Oom Willem voorop, tante Bertha volgde achterop. Ze kon ook niet anders. Op- en afstappen was een serieuze aangelegenheid. Netjes de juiste positie innemen en dan een, twee, drie, daar gaat ie. Niet met het tempo van de Tour de France, maar gemoedelijk, zoals even met de pont

over naar Welsum, een praatje maken met een boer die aan de dijk een zeis aan het aanscherpen was. En dan terug, niet naar de schuur natuurlijk, maar nadat het laatste smetje vuil verwijderd was werd de tandem zorgvuldig weer in de gang gezet. Veertig jaar werkte oom Willem bij het spoor. Als socialist leerde hij Esperanto, zoals alle goede socialisten dat deden. Met de grammofoon. Eerst opdraaien, kijken of de naald dan nog goed was en dan ernstig luisteren. Op het station moest hij de bomen van de overweg bij de kerk op en neerhalen nadat hij zeker was dat alles vrij was. Een bel meldde de aankomst van de trein met alleen tweede en derde klas coupes en ramen die met een leren riem op of neergehaald konden worden. Uit het raam kijken als de trein reed, liep meestal uit op een zwart gezicht van de roet. Wat mooi waren die puffende, indrukwekkende locomotieven. Als alles veilig was kwam de trein in beweging, terwijl de machinist vriendelijk vaarwel wuifde vanuit zijn open stoel achterin de locomotief.

Mooie herinneringen van een minder haastige en verwarde wereld. Maar laten we het niet idealiseren. Vooral als ik denk aan mijn zachtmoedige grootmoeder die aan baarmoederkanker leed en wekenlang schreeuwde van de pijn en ellende terwijl haar lijden nog werd verhoogd door opiumverslaving. We moeten dankbaar zijn, denk ik, om in deze tijd te mogen leven.

De familie Gansevles aan de Ganzevlesweg in Teuge

M.G. Wieggers
interviewt de familie Gansevles

De familie of de weg. Wat was er eerst?

In gesprek met Wim en Toos komt ze achter de oorsprong van de familienaam en het gebied waarin zij wonen. Op de plek van het huis van Wim en Toos aan de Ganzevlesweg 1 stond vroeger een boerderij van het hallenhuis type zoals de meeste boerderijen in de Veluwe van dit type waren gebouwd.

Wat was er het eerst?

Wim: "In de middeleeuwen was de hoek vanaf de Teugseweg tot aan de wetering een lager gelegen moerasgebied met meerdere plassen of meertjes. Een dergelijke plas werd een 'vlesse' genoemd. In deze 'vlesse' verbleven veel ganzen, waardoor het gebied als 'de Ganze Vlesse' bekend stond. Vanaf ongeveer 1750 ging men het gebied 'de Ganzevles' noemen. Het hele gebied was een ontginningsgebied met opgaand hout (oftewel hout) en heide met de genoemde plassen ertussen."

Wanneer werd de boerderij gebouwd?

Wim: "De boerderij werd omstreeks 1685 gebouwd en heette toen 'de Vlesse' zoals het gebied ook werd genoemd. Zoals het gebied van naam veranderde, veranderde ook de naam van de boerderij; „de Ganzevles". Wie waren de oorspronkelijke bewoners van „de Gansevles"? "Eigenlijk is dat de familie Ganzevles", zegt Wim en hij legt het uit: de oorspronkelijke bewoners heetten Berens, daarna 'Jan Berenszoon' (op de Ganzevles), waarna Jans(en) weggelaten werd en er alleen Gansevles overbleef."

Zoals wel vaker komt ook nu Napoleon weer op de proppen, want Wim vertelde dat men ten tijde van Napoleon zijn eigen naam moest laten registreren. De bewoners van de boerderij 'de Ganzevles' kozen Ganzevles als hun familienaam. We zijn er nog niet: hoe is de weg ontstaan? Wim: "Er was vroeger geen weg maar een inrit vanaf de Teugseweg naar de boerderij. Tussen 1930 en 1940 is de weg aangelegd. Ik kan mij dat

nog goed herinneren. De aanleg van de weg was een doorsnijding van het grondgebied 'de Ganzevles' en mijn opa Willem was daar niet blij mee. Als een soort genoegdoening heeft de gemeente het 'de Ganzevlesweg' genoemd. Omstreeks 1930 woonden zes families Ganzevles in het gebied van 'de Ganzevles' of het eerdere "de Vlesse". Vol trots laat Wim een oude kaart zien en hij vindt daar, na wat zoeken met een loep, het gebied: 'de Ganse Vlesse'. Een prachtig bezit. Wanneer is het hallenhuis gesloopt? Wim: "Dat was in 1964 en omdat de boerderij totaal versleten was en er geen opvolger was om te boeren, werd al snel besloten om een dergelijk bouwval te slopen en een nieuw huis te bouwen." Wim is in het bezit van foto's van de oude boerderij 'de Ganzevles' en aan de hand van deze foto's heeft Theo Jansen een aquarel gemaakt die hierbij is afgedrukt. Deze situatie is anno 1685. Wim: "Ik weet nog dat mijn oma in het bakhuis het warme eten kookte en door het klompenhok het eten naar de keuken bracht. Later is het klompenhok gesloopt en kwam er een raam naast de deur."

Einde van een eeuwenlange geschiedenis.

Aquarel van de oude boerderij 'de Ganzevles'

Verslag van de wandeling langs de Appense dijk

Gerard Vrieling

Zaterdag 9 april werden we bij de kruising Landweg/Watergatstraat ontvangen door Gerrie Groenewold en Wim ten Hove voor de start van de excursie: "Appensedijk wandeling".

Toen iedereen aanwezig was (24 personen) vertrokken we rond 2 uur in de richting van de Kruisallee over een kleine verhoging, dat de Appense dijk of Veluwe dijk bleek te zijn. Onderweg deden we ook nog via een zijweg een aantal grafheuvels aan, waarvan er één in het bezit was genomen door een dassenfamilie. Wim ten Hove vertelde over de planten, dieren en andere wetenswaardigheden. Zo kwamen we langs vele oude dijkdoorbraken, wielen of kolken, met zeer bijzondere namen zoals "Huilende Kolk", "Lachende Kolk" en "Juffers Kolk". In Appen werden we onthaald door bakker Bril met koffie of thee. Na deze rustpauze ging de tocht verder

langs het Beekmeertje, 't oude zwembad van Voorst van 1933 - 1950, naar de overkant van de Rijksstraatweg. Hier maakten we een grote wandeling langs het oude "elite-zwembad" de Zwarte Kolk of Ruitkolk. We vervolgden de tocht langs de achterzijde van De Nieuwenhof alwaar de zusters Wilkens grond hadden verkocht aan de padvindergroep Voorst, die nu "Hélène Wilkens Scouting Groep" heet. In dit stuk bos ligt de dijk op een dekzandrug, waar onder meer de inheemse wilde kruisbes, zwarte en rode bes groeien. Ook bloeide er mooie vogelkers (niet de Amerikaanse: de zogenoemde Bospest) en de randen van de akkers en weidelanden

waren mooi "versierd" met bloeiende slee-
doorns. De wandelaars werden ook gewe-
zen op de plek van de oude watermolen,
waarvan de wijer aan de overkant van de
Rijksstraatweg ligt. Deze oude molen werd
in 1930 onder landelijk protest afgebroken.
Aan de Halmen -op de dijk- staat nog het
restant van een oude korenmolen. Na de
weg wederom overgestoken te hebben, lie-
pen we een tijdje langs de Voorsterbeek tot
aan het daar gelegen bruggetje. Op deze
hoogte bevond zich vroeger in het bos het
"Huis Beekzicht", dat in 1946 tot de kelder

is afgebroken. Deze dient nu als vleermuis-
kelder. Het oude koetshuis herbergt nu het
kantoor van "Landgoed Beekzicht". Over de
Voorsterbeek weer richting Appen, langs
de boerderij Groot Hissink. Deze boerde-
rij behoorde vroeger tot de bezittingen van
de abdij van Prüm. Via de Watergatstraat
liepen we weer richting ons uitgangspunt.
Alwaar we tegen half zes arriveerden. Het
was al met al een gezellige, leerzame wan-
delling, die plaats vond onder een stralende
zon.

Voor al uw drukwerk
drukkerij "Bussloo"

Bonenkampsweg 2 - 7383 RR Bussloo
Tel.: 0571 - 261517 Fax: 0571 - 261150
Email: drukkerijbussloo@gmail.com

Rampspoed over Hamaland

W. Tempelman

*Voldaan liep ik, met lichte aandrang tot huppelpasjes, over het tuinpad van De Gelder. Voldaan omdat ik pas over een half jaar terug hoefde te komen en de Gelder omdat het hier om het tuinpad van tandarts Gelders ging. In het algemeen heb ik het niet zo begrepen op de onderhoudsdienst van mijn ivoren wachters maar de zoon van de eerste Gelders staat bij mij hoog in het vaandel omdat hij me "d'er al jaren doorheen sleept". Mijn blik gleed over de naam van het huis aan de overkant, Hamaland. Er was een tijd dat er twee Hamalanden stonden: een grote en een kleine. Het 'grote' huize Hamaland verdween in 1985. Klein Hamaland bleef bestaan. Beide huizen ontleenden vermoedelijk hun naam aan het voormalige graafschap Hamaland waarvan de het gebied (van de latere gemeen-
te Voorst) in de Middeleeuwen deel uitmaakte. Om het beeld compleet te maken: uiterst links, naast het fraaie begin van het Schakerpad, anders gezegd de brede laan langs de gedenkhof, completeerde het prachtige huis Sperlette de rij van de voormalige bebouwing. Binnenweg 28, voorheen J 153; dat huisnummer riep bij mij associaties op aan de eerste oorlogsjaren toen de familie Siedenburg het huis bewoonde. Van dit gezin groeide zoon Anton Wijbrand Siedenburg, ongewild, uit tot verzetsman.*

Wat vooraf ging

Van half september tot half oktober 1942 werden door leden van een Terwoldse verzetsgroep, in samenwerking met ver-
tegenwoordigers uit andere dorpen (zij verdienen nog steeds dat ook hun verhaal geschreven wordt), talrijke sabotagedaden gepleegd. Het was hen een doorn in het oog dat de oogst van een aantal boeren – met NSB-sympathieën- gevorderd zou worden ten behoeve van de bezetter. Om dat te voorkomen vernietigden de groepsleden de goederen en maakten daarbij gebruik van brandbare materialen. Bij diverse boeren nabij Voorst, Terwolde, Nijbroek en Welsum werd de gehele oogstvoorraad door brand vernietigd. Er ging geen week voorbij of ergens in de omgeving kraaide de rode haan. In Twello is "de brand in de veiling" voor oudere bewoners nog steeds een hot item. In de nacht van acht september 1942, uitte om zes minuten voor half één een Duitse wachtpost de kreet 'Feuer'. Een grote, uit-
slaande brand in en houten loods, naast de

Anton Siedenburg

veiling, volgepropt met 500.000 kg. hooi en stro voor de Duitse Wehrmacht, ging door toedoen van twee verzetsmensen in vlammen op. Toen kort daarop, maar niet als uitvloeisel van activiteiten van de Voorster groepering, op 15 oktober 1942 in Deventer een brand uitbrak in de meelfabriek van Holterman en Ten Hove, waarvan firmant Hendrik ten Hove (geb. 31 mei 1912) lid was van de NSB, werd de aandacht van de bezetters op Deventer en omgeving gefocust. Helaas werden binnen een tijdsbestek van drie weken de leden van de verzetsgroep gearresteerd. Zij kregen een (schijn) proces op 12 en 13 november 1942. De heer Siedenburg, Antons vader, heeft na de oorlog, via de heer Stokvis, oud hoofdredacteur van De Telegraaf, getracht de gang van zaken van dit proces boven water te krijgen, wat slechts ten dele lukte. Wel werd duidelijk dat vrijwel allen schuld bekenden aan het ten laste gelegde. Als veertiende werd Ben Immerzeel verhoord. Hij gaf toe brand gesticht te hebben in een meelfabriek te Deventer en daarbij gebruik gemaakt te hebben van zeer brandbaar materiaal. Samen met Siedenburg waren ze één der zijgebouwen binnen geslopen. Via een deur bereikten ze het hoofdgebouw. Eénmaal binnen, legden ze op vier plaatsen hun gefabriceerde brandpakjes neer, waarna ze heimelijk het fabrieksterrein verlieten. Enige tijd later ging de fabriek in vlammen op waardoor o.a. 100.000 kilo haver verbrandde. Immerzeel deelde mee steeds aangetrokken te zijn door de socialistische levensgedachte. Hij was nooit een vijand van Duitsland geweest maar was na 1 mei 1940 fel anti-Duits geworden. Het doel van de brandstichting was Nederland vrij te maken van de Duitse overheersing. Door zoveel mogelijk schade toe te brengen aan de Duitse Wehrmacht dacht hij mede te werken aan een snellere bevrijding van het

vaderland. Toen Anton daarna werd verhoord was hij het in grote lijnen eens met Immerzeels opvatting. Hij zag in de Duitse overheersing een ramp voor het vaderland en had zijns inziens meegewerkt aan de vrijmaking van Nederland. Hij vertelde zeer goed te begrijpen dat met de vernietiging van een meelfabriek die voor de Duitse Wehrmacht werkte de vijand niet verslagen zou worden. Maar zijn daad bracht schade toe aan het Duitse oorlogsapparaat en dat was het doel. Voorts geselde hij in felle bewoordingen de houding die de Duitsers jegens de Nederlandse bevolking aannamen.

De ene Anton

Bij de arrestaties werd een hoofdrol vervuld door Anton Berends, een fervent SD-medewerker. Berends, Deventenaar van geboorte (1907) speelde een thuiswedstrijd, en kende de omgeving van zijn geboortestad op zijn duimpje. En van Holterman en Ten Hove hoefde je hem ook niets te vertellen. Hij bracht het na de ulo en de Zeevaartschool tot inspecteur bij de gemeentepolitie Amsterdam en werd daarna benoemd tot leider van het Kommando Aussenstelle van de Sicherheitsdienst te Arnhem. Dank zij aan de vijand bewezen diensten werd hij later in zijn hoogst bedenkelijke carrière benoemd tot waarnemend commissaris van politie te Enschede. Hij heeft zich met alle overtuiging ingezet voor de Duitse zaak en willens en wetens zijn talloze Nederlanders, doorgaans uit het oosten en noorden van het land, ter dood gebracht door zijn bemoeienissen en interventies van bedenkelijk allooi. Hij schuwde hardhandige misdadigheid niet, maakte gebruik van slinkse opsporingsmethoden en achterbakse recherchetechnieken. Hij infiltreerde in verzetsgroepen en deinsde niet terug voor fascistoïde methode. Bij zijn proces werden hem de gevolgen van zijn daden op niet mis te verstane wijze voor de

voeten gegooid en de kop van het artikel in het Deventer Dagblad luidde niet voor niets "Honderd doden klagen Berends aan". Daarvoor werd hij ter dood veroordeeld, een straf die omgezet werd in levenslang. Over de waarde daarvan zijn nog steeds discussies gaande. Gevolg: na tien jaar was Berends weer op vrije voeten. Zelfs had hij de vermaledijde lef zich in Deventer te vertonen. Dat werd een aantal nabestaanden van zijn slachtoffers te gortig en zij kregen het voor elkaar dat hem een straatverbod voor het gehele oosten van het land werd opgelegd. Berends koos eieren voor zijn geld en vertrok naar Zuid Afrika waar hij is overleden.

De andere Anton

Toen op 19 november 1942 de leden van de Voorster verzetsgroep op de schietbaan te Soesterberg samen met lotgenoten uit andere landsdelen in vijf groepen van zes personen en één van drie werden gefusilleerd, bevond zich onder hen ook Anton Siedenburg. Voor de meeste lotgenoten was Anton een onbekende (wel kenden ze hem van het proces) terwijl omgekeerd hetzelfde gold. Als éénentwintig-jarige jongeling, afkomstig uit Amsterdam, bezocht hij de Hogere Koloniale Landbouwschool in Deventer en kwam daar in contact met medestudent Ben Immerzeel, woonachtig

aan de Brink 45. Met de arrestatie op 26 oktober 1942 van de Deventer verzetsman Toon Kleinbussink begon het net zich te sluiten en ook Immerzeel werd opgehaald; door Anton Berends. Bij hem thuis trof deze tot overmaat van ramp naast materiaal geschikt voor brandstichting een revolver aan. Nog voor het vertrek uit Deventer bekende Immerzeel de brandstichting. De toevallig bij hem verblijvende medestudent Richard Koot werd ook meegevoerd naar het SD-kantoor in Arnhem. Daar bleek bij een confrontatie met een Deventer verzetsman dat dit niet de "andere" was. Bernard Immerzeel verklaarde vervolgens dat de bedoelde vriend Anton Siedenburg was. Berends spoedde zich naar huize Hamaland waar de familie Siedenburg woonde om daar één van zijn laaghartigste optredens uit te voeren. Zo laaghartig zelfs dat tijdens het proces tegen Berends de correcte president mr. dr. J.A.G. de Vos van Steenwijk zich niet kon inhouden, uit zijn rol viel en zei: "Dat is toch wel een schandelijk bedrijf, om zo een kind bij een moeder uit huis te halen. Dat is het vuilste en misserijkste werk dat er bestaat." Met betrekking tot deze gebeurtenis lijkt het passend hier de lezing van Antons moeder, mevrouw Siedenburg-Vos te volgen.

Zij verklaarde (citaat):

"- Op 30 oktober des middags omstreeks 4.30 uur verscheen er aan mijn woning een manspersoon, die voorgaf te komen van de Nederlandse Heidemaatschappij. Aan mijn zoon Wijbrand Jacobus, die de deur opende, stelde hij de vraag of mijn zoon Anton thuis was; zo niet dan wenste hij zijn moeder te spreken. Gelijktijdig begaf deze persoon zich naar binnen, waar ik hem ontmoette en te woord stond. Ik nodigde hem uit te gaan zitten, waarna hij mij vroeg of mijn zoon Anton thuis was. Hij deelde mij mede dat hij enige jonge krachten voor de functie van opzichter bij de Nederlands Heidemaatschappij zocht, die in staat waren leiding te geven. Hij zeide verder dat er weinig geschikte krachten te vinden waren daar er zoveel jonge mensen naar Duitsland gingen. Hij zeide: "Uw zoon is derde jaars student en zeer zeker zal deze aanbieding hem wel lijken". Hij vroeg of mijn zoon flink was, hetgeen ik bevestigde.

"Prachtig", antwoordde hij "want hij moet invloed op de arbeiders kunnen uitoefenen". Intussen gaf ik hem een kop thee en bood hem een sigaar aan, nog steeds geen kwaads vermoedende. Op zijn vraag hoe laat mijn zoon thuis kwam, antwoordde ik, hem omstreeks zes uur thuis te verwachten. Hij maakte geen aanstalten om te vertrekken en knoopte een gesprek aan over de Jodenvervolging. Niet lang daarna werd er gebeld. Ik begaf mij naar de deur waar ik een mede-student van mijn zoon, Jan Koomen genaamd, aantrof die mij vroeg of Anton thuis was en meedeelde dat Immerzeel, eveneens een mede-student van mijn zoon, was gearresteerd. Waarschijnlijk had Koomen het vermoeden dat er enig verband bestond tussen zijn arrestatie en mijn zoon Anton, hetgeen ik mij niet bewust was. Ik zeide tegen Koomen niet te geloven dat Anton daar iets mee te maken had. Ik nodigde hem binnen en vertelde hem dat er iemand van de Heidemaatschappij was die goede betrekkingen aanbood aan jonge mensen van de Landbouwschool. Koomen maakte met de persoon, die voorgaf van de Heidemaatschappij te zijn, kennis. Deze stelde hem verschillende vragen omtrent zijn leeftijd, woonplaats, hetgeen hij gelijk opschreef. Toen hij hoorde Koomen in Deventer woonde, zeide hij, dat een collega van hem wel bij hem zou verschijnen; mogelijk was die er al wel geweest. Na dit vertrek is Koomen weer vertrokken. Een kwartier later kwam mijn zoon Anton thuis. Ik liep hem tegemoet en zeide hem, dat er iemand van de Heidemaatschappij op hem zat te wachten die hem een betrekking kwam aanbieden. Nauwelijks had ik hem dit verteld of vanuit de tuin achter het huis kwam een tweede manspersoon op ons toelopen. "Mijn collega is bij u binnen" zei hij, "en ik ga wel even mee". Gezamenlijk liepen we naar binnen, waar de eerste persoon opstond en aan mijn zoon vroeg: "Zo ben jij Anton?" Anton bevestigde dit waarop hem zei: "En vertel nu maar eens aan je moeder wat je gedaan hebt." Zeer verwonderd vroeg ik wat dit alles te betekenen had waarop de eerste persoon mij antwoordde: "Ja mevrouw, ik zal mij maar even legitimeren want ik ben van de politie en uw zoon heeft brand gesticht, daarom zal ik hem moeten arresteren". Anton ontkende iets met een brandstichting te maken te hebben gehad doch de persoon zei daarop: "We hebben Immerzeel gearresteerd en er zijn nog wel vijftien anderen die reeds in Arnhem gevangen zitten en de door jou gepleegde brandstichting kunnen bevestigen". Ik vroeg hem: "Hebt u dan Immerzeel ook gearresteerd?". Hij antwoordde: "Ja schei maar uit, want toen ik daar binnen kwam dreigde hij met een revolver". En verder tot Anton: "Beken nu alles maar want ik vind het lelijk, zo van je moeder afscheid te moeten nemen. Anton verzocht daarna naar de w.c. te mogen maar alvorens hem dit werd toegestaan deed laatst genoemde persoon hem de boeien aan. Ik haalde enige kledingstukken voor Anton tevoorschijn en maakte een paar boterhammen klaar. Toen ik verzocht deze aan hem te mogen geven, antwoordde hij: "Vanavond of morgenochtend heeft uw zoon alles wel bekend aan mij en dan kunt u of uw dochter naar Arnhem komen kijken of hij die kleding aan heeft. En verder zei hij mij telefonisch vanuit Arnhem mee te delen, wanneer mijn zoon bekend had. Ik merkte op dat aangaande bekennen ik hun methoden daarvoor wel kende. "Ik geef u mijn woord als politiemann dat ik geen haar van het hoofd van uw zoon zal breken". Hij gaf de opdracht de auto voor te rijden, waarop zij met Anton vertrokken." (einde citaat).

De volgende dag kreeg mevrouw Siedenburg een telefoontje van een Duist sprekende persoon die zei dat Anton aan de telefoon was. "Ja moeder, ik heb sabotage gepleegd en bekend", sprak haar zoon. Samen met twee zwagers begaf mevrouw Siedenburg zich naar de Utrechtsestraat in Arnhem waar ze werd toegelaten en na enige tijd te woord werd gestaan door de man die in Twello in de tuin had gepost. Onder voorwaarde dat zich er 'geen sentimentele vertoningen' zouden voordoen werd Anton gehaald. Het viel haar op dat Anton er afgemat uitzag, met een gezwollen mond en een bult op zijn achterhoofd. De ongelukkige zoon vertelde dat hij in een kast opgesloten was geweest waarin hij zich nauwelijks bewegen kon terwijl er een fel licht boven zijn hoofd brandde. Daarna werd de jeugdige Siedenburg weggeleid naar het Huis van Bewaring. Mevrouw Siedenburg vroeg wie de andere persoon was die bij haar aan de deur was verschenen en voorgaf van de Heidemaatschappij te ko-

men. De gastheer van deze middag met zijn alias 'Van de Berg' weigerde de naam van de 'Heidemaatschappijman' te noemen. Later werd het mevrouw Siedenburg bekend dat deze persoon Berends, de politiecommissaris van Enschede was. Pas tijdens het proces tegen Berends, herkende ze hem. De eerder genoemde Jan Koomen was misschien niet zo onschuldig als Berends dacht. Koomen had (naar eigen zeggen, maar nadere bewijzen heb ik niet aange troffen-W.T.) op de uitkijk gestaan tijdens de sabotage in de Deventer meelfabriek. In Deventer was hem ter ore gekomen dat Immerzeel gearresteerd was. Het werd hem zonneklaar dat Anton in gevaar verkeerde en hij ging op weg naar Twello om hem te waarschuwen maar trof hem, zoals nu bekend is, niet thuis. Hij ging terug naar Deventer in de hoop Anton, nog voor hij zijn ouderlijk huis zou bereiken te kunnen waarschuwen. Wellicht reden zij elkaar ter hoogte van de Burg. van der Feltzweg/Oude Binnenweg mis zodat Anton in de val liep?

Huize Hamaland

Anton's moeder vertelde mij in juni 1985 dat Jan Koomen Anton nog WEL getroffen had. Dat zou bij de Deventer brug zijn geweest. Zij vroeg zich nog immer af waarom Anton toen niet ondergedoken was.

Proces

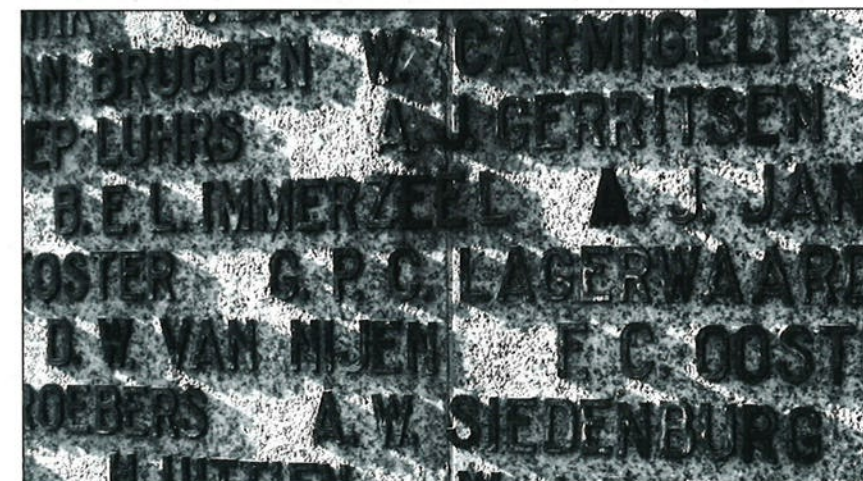
Op 12 en 13 november 1942 behandelde het Deutsche Kriegsgericht het proces tegen zeventien Nederlanders waaronder ook Ben Immerzeel en Anton Siedenburger. Beiden verklaarden met stelligheid te hebben gehandeld om Nederland vrij te maken. De president antwoordde: "Voor zo'n houding kan ik wel respect hebben maar het is de vraag of u uw vaderland wel dient door zo te handelen. Dacht u dat de Duitsers zich minder goed konden verdedigen, wanneer hun voorraden vernield werden? Is het een vaderlandslievende daad wanneer u uw landgenoten uitlevert aan de honger?" En later in het verhoor: "Hebt u er niet aan gedacht, dat u door zo te handelen ook het leven van uw vader in gevaar bracht". Antons antwoord liet aan duidelijkheid niets te wensen over: "Zeker, dat heb ik wel, maar uiteindelijk gaat mijn Vaderland nog vóór mijn vader". Het proces kende een (te) snel verloop en al de volgende dag op de vrijdagzitting werden de (dood)vonnissen uitgesproken. Vijftien! Slechts Terwoldenaar Herman Ham en de zestienjarige Voorster naar Chris Lugthart werden "abgetrennt auf weiteres Verfahren". (afgevoerd voor nader verhoor-W.T.) Het Kriegsgericht voegde hieraan toe dat het hoogachting had voor de patriottische opofferingen van Immerzeel en Siedenburger. "Zij zijn evenwel gevaarlijk voor Duitsland omdat zij intensief gehandeld hebben en belangrijke industriële waarde vernield hebben. Daarom doet die patriottische opoffering van dit tweetal niets aan hun strafbaarheid af". Nadat de advocaten een kort pleidooi hielden gaf de

president de veroordeelden nog gelegenheid te zeggen wat zij op hun hart hadden. De beide landbouwers maakten meer dan hun lotgenoten van dit recht gebruik. De jonge Siedenburger voegde de gerechtsleden toe: "Heren, ik weet dat ik de kogel verdiend heb voor hetgeen ik deed. Als wij Duitsland overwonnen hadden zouden wij ook zo gehandeld hebben met mensen die gedaan hadden wat wij deden. Daarom kon ik niets anders verwachten. Ik meende mijn plicht te doen jegens mijn Vaderland. Eén ding vraag ik u dringend: laat mijn daad niet vergolden worden op mijn vader, moeder en zusters. Ik deed mijn daad volkomen uit eigen wil en eigen initiatief. Thuis heeft men mij op geen enkele manier daartoe aangezet. Vader weerhield mij zelfs van sabotagedaden. Ik vraag clementie voor mijn lieve ouders". Deze woorden, kalm en vastberaden uitgesproken maakten diepe indruk in de gerechtszaal. Op vijftien of zestien november 1942 werden alle ter dood veroordeelden overgeplaatst naar het Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort waar zij in de ochtend van 19 november overgebracht werden naar de Bekleidungskammer. Hier werden hen etenswaren en sigaretten aangeboden en gelegenheid gegeven tot het schrijven van afscheidsbrieven die echter niet allemaal de vermelde adressen bereikten. Samen brachten zij hier de laatste uren door. In de heuvelachtige en beboste natuur rond vliegerterrein Soesterberg was een schietbaan aangelegd. Tegen de flank van de daar opgeworpen aarden kogelvanger eindigden in de middaguren van die negentiende november de levens van drieëndertig vaderlanders waaronder naast twaalf Voorsternaren ook Anton Siedenburger en Ben Immerzeel. Het ruwhouten kruis op de fusilladeplaats heeft als opschrift: "Hier werden vele Nederlanders door Duitse hand gefusilleerd".

Opgraving

Al snel na de fusillade deden geruchten in de gemeente Soest de ronde en na de capitulatie werd een onderzoek ingesteld naar de gegrondheid hiervan. Al in 1945 werd het massagraf ontdekt. Het terrein dat men onderzocht bood weinig aanknopingspunten maar een stuk gaas dat boven de grond uitstak en waaraan een herenhoed was blijven haken, ontrafelde de camouflagepogingen van de Duitsers. Het graf van de drieëndertig slachtoffers werd ontdekt: een kuil van vier meter lang, drie meter breed en één meter tachtig diep. Goeddeels verborgen onder boomstammen. De kalender vermeldde die dag veertien augustus 1945. Daarna begon de dienst "Identificatie en Berging" haar moeilijke werk. Speling van het noodlot: aan het hoofd van deze dienst stond de toenmalige majoor van het Militair Gezag, W.J. Siedenburger. "Toen men mij vroeg tot deze dienst toe te treden", verklaarde mij de heer Siedenburger, "begreep ik dat, samen met mij, zoveel andere Nederlanders, in onzekerheid verkeerden over het lot van hun vaders, zoons, dochters en andere familieleden. Ik heb in het verzoek toegestemd om mij, nu nog steeds onverklaarbare, redenen maar het

bleek een vingerwijzing van het lot te zijn". Tot en met 18 augustus werden met behulp van de opgravingsploeg van de Dienst Identificatie en Berging drieëndertig lijken tevoorschijn gehaald. De heer Kleinveld, destijds lid van de P.O.D. district Utrecht-Oost, en aanwezig bij de opgraving, verklaarde mij dat zo'n ploeg bij voorkeur werd gerecruteerd uit oud N.S.B.-ers. Zij werden dusdoende geconfronteerd met de pijnlijke gevolgen van het regiem dat zij eerder zo bewonderden en in slaafse overtuiging volgden. Toen het eerste ontzielde lichaam werd blootgelegd moest majoor Siedenburger even afstand nemen van zijn werkzaamheden en verwijderde hij zich van de vindplaats. Lijk nummer achtentachtig, zoals het koud en zakelijk in het rapport vermeld staat, herkende hij als dat van zijn zoon Anton. "Het heeft zo moeten zijn", vertelde de heer Siedenburger mij in 1986, "en toen begreep ik dat ik goed gedaan had door destijds deze functie te aanvaarden. Ik wist nu dat ik er mee door moest gaan". De heer Siedenburger wist wel dat zijn zoon in de beginjaren van de oorlog was gefusilleerd maar niet waar hij begraven was. Tragiek vanaf gene zijde van het graf. Op 19 november 1947 had de herbegravenis

detail
verzetsmonument
Deventer

plaats in Havelte. Die wens was door Anton ooit zelf uitgesproken en bij de nabestaanden bekend. Hij had goede herinneringen aan dit mooie Drentse dorp vanwege een daar doorgebrachte vakantie. Wellicht ook een vakantieliefde. Hiervan was de heer Siedenburg destijds niet op de hoogte.

** Het Verzetsherdenkingskruis is niet, zoals vaak gedacht wordt, een Koninklijke maar een nationale onderscheiding. Het ereteken werd op 19 december 1980 bij gelegenheid van de 35ste herdenking van de bevrijding ingesteld bij Koninklijk Besluit. De onderscheiding is bestemd voor deelnemers aan het verzet tegen de bezetters van Nederlands grondgebied in de Tweede Wereldoorlog. De onderscheiding wordt op eigen verzoek toegekend mits aan gestelde criteria wordt voldaan.*

Lancaster 'Memorial flight' boven begraafplaats Terwolde

door K.W. (Wilco) Gorter

Een historische Lancaster-bommenwerper vloog woensdag 4 mei 2011 tussen 14.40 uur en 14.50 uur (locale tijd) tweemaal over de begraafplaats in Terwolde. Het was een eerbetoon aan de bemanning van de Lancaster die op 12 juni 1943 nabij vliegveld Teuge neerstortte. Deze zogeheten 'flyby' zou vorig jaar al plaatsvinden, maar kon toen op het laatste moment niet doorgaan vanwege mechanische problemen met de "Lanc".

Dit jaar had de 'Battle of Britain Memorial Flight'-organisatie (BBMF) Terwolde gelukkig opnieuw in hun vluchtschema opgenomen. De Lancaster vloog eerst over het Lancaster-monument in Teuge (vlakbij vliegveld Teuge), vervolgens over de locatie van de crash (tegenover boerderij "De Weeltenkamp" aan de Zanden) en daarna in één lijn door richting de begraafplaats van Terwolde. Het luchtruim boven het vliegveld was voor 20 minuten voor ander vliegverkeer speciaal gesloten, om zo de laag overvliegende "Lanc" ruim baan te geven.... Het was een indrukwekkend schouwspel. Het geluid van de 4 Rolls-Royce Merlin motoren was in de verte al goed hoorbaar en werd steeds sterker naarmate het toestel dichterbij kwam. Zowel op de begraafplaats als vanaf de parkeerplaats bij de begraafplaats werd het door diverse mensen gezien. Een bijzondere gebeurtenis - een bijzonder eerbetoon! Met dank aan BBMF.

Bij de crash met de Lancaster in 1943 kwamen zes van de zeven bemanningsleden om het leven. Zij liggen begraven op de begraafplaats in Terwolde. De vliegers maakten deel uit van No. 100 Squadron, Royal Air Force. De Canadees Linton Stephenson, de staartschutter, was de enige overlevende (hij gebruikte zijn parachute). In het bijzijn van Linton Stephenson is op 5 mei 2006 nabij vliegveld Teuge het Lancaster-monument onthuld.

In Terwolde worden elk jaar op 4 mei 's avonds op de begraafplaats door Terwoldse schoolkinderen bloemen op de oorlogsgraven gelegd. Dit jaar werd deze herdenking ook bijgewoond door RAF-personeel van 100 Squadron. Het ging om de Hawk-piloot Simon Kinnersley ("Kinno") en zijn navigator. Beide waren 's ochtends vanuit Engeland met een zwarte Hawk-straaljager speciaal naar vliegveld Eelde gevlogen en kwamen vervolgens per auto naar Teuge en Terwolde. In Teuge werden ze door Coert Munk, directeur van de luchthaven, en ondergetekende op de luchthaven ontvangen, waar ze uitgebreid uitleg kregen over de Lancaster-crash en kon hen het monument en de crashlocatie worden getoond. Ze waren onder de indruk van hetgeen verteld werd, alsook van de herdenkingsplechtigheid in Terwolde. Naast de krans die door Kinno namens 100 Squadron werd gelegd, werd er ook een krans gelegd door James Watson van 100 Squadron Association.

We hopen dat in 2013 de Lancaster opnieuw over Terwolde kan vliegen. Het is in dat jaar precies 70 jaar geleden dat de crash in Teuge plaatsvond.

Bijschrift foto:

De Lancaster van BBMF in volle vlucht. De lettercombinatie "HW" werd door RAF 100 Squadron tijdens de oorlog gebruikt. De letter daarna was voor elke Lancaster weer anders.

Links:

www.raf.mod.uk/bbmf

www.raf.mod.uk/organisation/100squadron.cfm

www.100squadronassociation.org.uk

BELANRIJK VERZOEK

Onze mooie gemeente Voorst heeft veel historie. Deze is zo waardevol, dat de OKV al meer dan 35 jaar zorgt voor registratie en beschrijving van historische gebouwen, landschapelementen en familiegegevens. OKV, waaruit iedereen die nieuwsgierig is naar het verleden met deskundige hulp van vrijwilligers kan putten uit de archieven. Zo blijft het 'LEVEN(D)'

Onder bovenstaand motto hebben we aan de Rabobank gemeente Voorst een bijdrage gevraagd uit het Stimuleringsfonds. Te gebruiken voor de inrichting van de studiezaal in ons nieuw onderkomen. Zoals u waarschijnlijk wel weet is de Rabobank een coöperatie en heeft leden in plaats van aandeelhouders. En die leden beslissen welke projecten een bijdrage ontvangen uit het Stimuleringsfonds. Dit jaar mogen alle leden (dus u ook!?) van Rabobank gemeente Voorst tussen 6 en 27 juni online hun stem uit brengen.

Hebt u wel een rekening bij de Rabobank, maar bent u nog geen lid? Meldt u dan aan als lid via de Rabobank website: <http://www.rabobank.nl/particulieren/lokalebanken/voorst/> of kijk op onze eigen website.

WACHT NIET, MAAR GA NA ONTVANGST VAN DEZE KRONIEK DIRECT NAAR DE

RABOBANK WEBSITE EN STEM OP UW OKV !!!!

!! DOE MEE - STEM OKV !!!

HORSTINK
KWALITEITSBOUWERS VAN HUIS UIT!

GIW
BOUW GARANT
Bouwend Nederland

J.W. Frisostraat 15
7391 DJ Twello
Telefoon 0571 - 27 14 83
Fax 0571 - 27 10 36

Kamperfoeliestraat 17
7383 MS Voorst
Telefoon 0575 - 50 33 05

Luxe woningbouw
Aan- en verbouw
Complete badkamers
Utiliteitsbouw
Restauratie
Onderhoud

www.kwaliteitsbouwers.nl

ZEEFDRUKKERIJ KLUNDER

Gespecialiseerd in het drukken van:

- * Paraplu's * Katoenen/nylon tassen
- * Reclameborden * Stickers
- * Posters * Display's
- * Diverse Kunststoffen
- * Digitaal grootformaat printen op diverse materialen
- * En bekend met Speciale inktten.
b.v. krasloten - geur en glitter inktten

Op www.eigenshirt.nl vindt u het drukken van:

- * Textiel: van t-shirts tot bedrijfskleding
t-shirts vanaf 1 exemplaar ook mogelijk

Oude Rijksstraatweg 19, Twello
Tel. 0571-276622
www.klunderzeefdruk.nl

Kapsalon Koolman

Tel. 0571 - 271423 - Stationsstraat 1
7391 EG Twello

meer dan 225 jaar

- ontwerp/dtp/webdesign
- kopiëren zw/w en kleur
- grootformaat zw/w en kl
- textielbedrukking
- inbinden studiemateriaal
- lamineren klein en groot
- print je eigen behang
- pop-up doek incl. display

Van Ghentstraat 25 | 7391 CR TWELLO | T 0571-271104
F 0571-273432 | E info@riwa-copy.nl | I www.riwaprintendesign.nl

Het ontbrekende puzzelstukje voor al uw print- en inbindwerk

Bakker Bril Voorst

Het ruim twee eeuwen oude pand van bakker Bril is nog steeds (na enkele verbouwingen) in gebruik.

Het pand staat op de monumentenlijst. De bakkerij bestaat meer dan 150 jaar en zoon Paul is de 5e generatie Bril.

Het bedrijf is tegenwoordig uitgebreid met een koffie/theeschenkerij waar fietsers en wandelaars een welkome pauze kunnen houden. De bakkerij is geregeld doel van excursies. Er gaan dan stevast eigengemaakte producten mee naar huis.

Foto uit 1960,
bakker Bril met de bestelauto op weg om brood te bezorgen.

Hof van Twello

Rijksstraatweg 17a - 7391 MH Twello
Tel. 0571-270014
www.hofvantwello.nl

Voor Catering en Blote Voetenpad:
06-12635320
info@hofvantwello.nl

Geopend:
Dinsdag t/m zondag van 10.00 tot 17.00 uur.

Van 1 november tot 21 maart dinsdag en zondag gesloten.

Lekker | | Lokaal

Al meer dan 800 jaar wordt er geboerd op de grond waar nu Hof Van Twello gevestigd is. En dat niet zonder reden. In de bodem bevinden zich leem en oerlagen die het waterhoudend vermogen van de grond verhogen. En dat was veel waard in een tijd zonder beregeningsinstallaties. Nog steeds profiteren wij van deze bodem-eigenschap. Onze wijngaard bijvoorbeeld groeide zeer voortvarend weg, en ook onze groenten, kleinfruit en boomgaarden hebben elk seizoen baat bij deze prima grond. Het bewijs leveren wij elke week in onze streekwinkel waar niet alleen onze eigen producten maar ook die van andere ambachtelijke producenten uit de streek te koop zijn. Van karnemelk tot geitenkaas, van hertenvlees tot de heerlijkste biefstukken. Ook voor al uw catering staan wij klaar!

Informeer hier eens naar: info@hofvantwello.nl

Elke dag een streekmenu